

HUMANIST

MAANDBLAD OVER HUMANISME, MENS EN WERELD

Bertrand
Russell

Rebels
filosoof
vol passie

NUMMER 3
MAART 1995
PRIJS: F 4,95

HUMANIST

IS EEN UITGAVE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

50-STE JAARGANG
NUMMER 3 MAART 1995

Redactie-adres:
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Tel.: 030 - 392107.

Redactie-secretariaat:
Alice Dessens

Kantooradres:
Nieuwegegracht 69A,
3512 LG Utrecht.
Fax: 030 - 367104

Redactie:
Hes van Huizen (hfdred.)
Mirre Bots

Vormgeving:
Hes van Huizen
Rik Tazelaar (Studio ID)

Medewerkers:
Trudy Kunz, Simone Jacobus,
Chris Pennarts, Yoeke Nagel, Rian
van Lierop, Jansen Schöttelndreier,
Japke Schonewille, Peter van der Meer,
Tom Janssen, Johan Eimers, Marjan
Slob, Tanny Dobbelaar, Karin
Anema, Alice Broeksma, Sylvia
Weve, Evert Wassenaar, Len Munnik

Redactiecommissie:
Peter Heisterkamp
Hans Martens
Bram Roozendaal
Peter van Agteren

Prepress/Lithografie/Druk:
Brouwer Utrecht B.V.

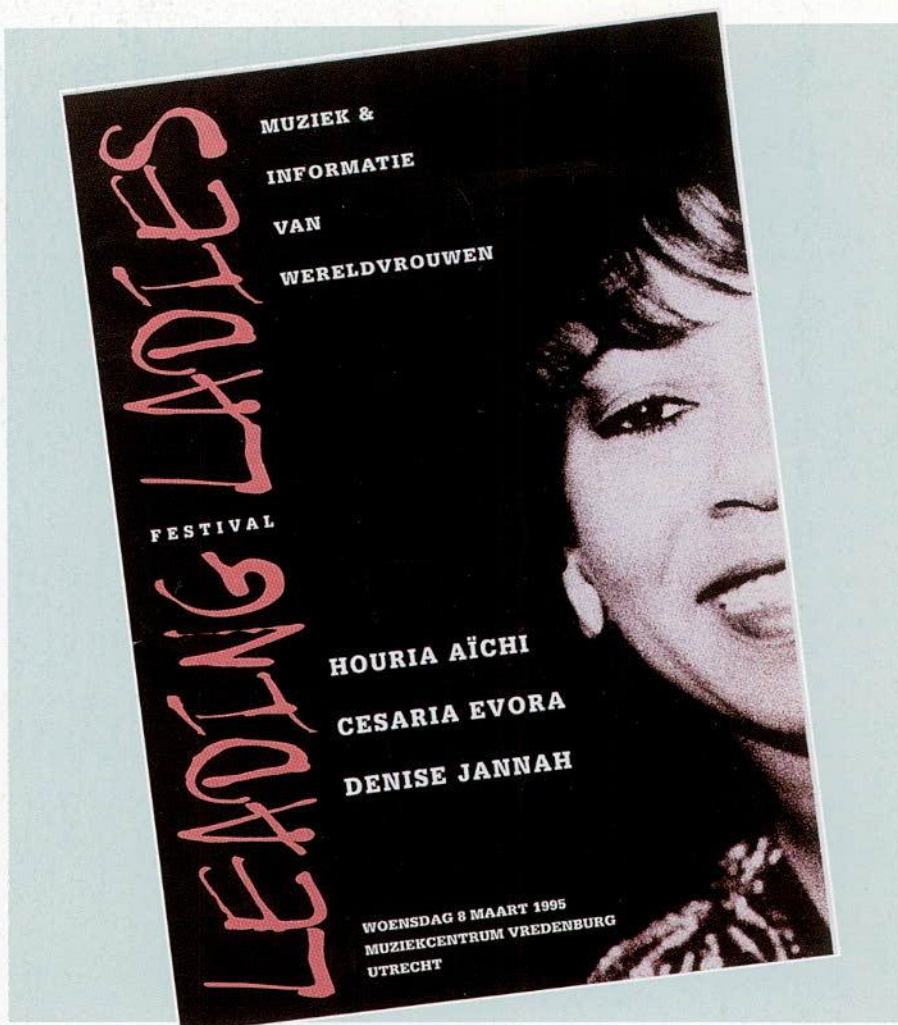
Foto omslag:
ABC-Press

Teletekst:
De Humanist staat regelmatig
aangekondigd op teletekst 325

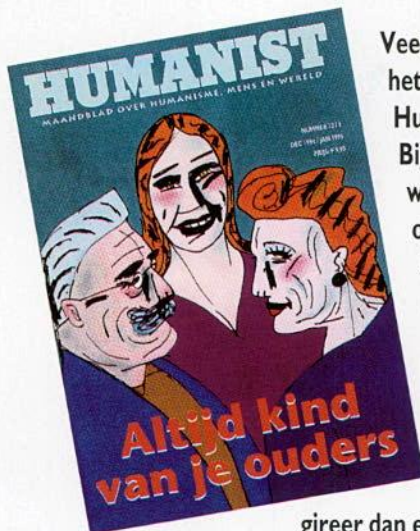
Advertentie-exploitatie:
All-Round Media Services
Postbus 1524 - 2003 BN Haarlem
Tel. 023-245336 - Fax 023-248043.

De tarieven van september 1993
zijn van kracht. Informatiefolder is
op aanvraag verkrijgbaar.

De Humanist wordt gedrukt op licht-
houhoudend mc papier, chloorvrij.

Bestellen decembernummer

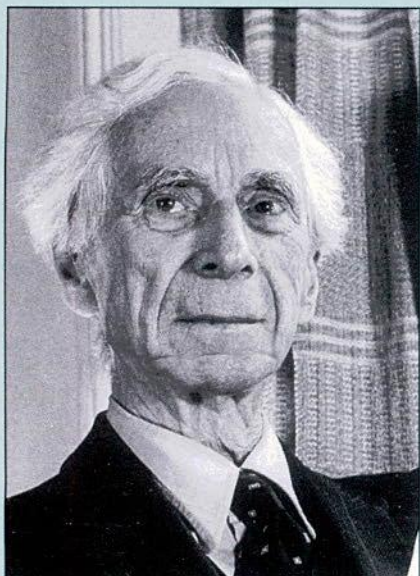

Veel mensen bestellen een extra exemplaar van het speciale decembernummer van de Humanist over 'Altijd kind van je ouders'. Bijvoorbeeld omdat ze hun exemplaar hebben weggegeven aan vriend, vriendin, familie, buur of kennis.

U kunt nog exemplaren van dit themanummer bestellen bij het Humanistisch Verbond. Maak per exemplaar f 8,50 over op giro 58 van het Humanistisch Verbond te Utrecht onder vermelding van 'Extra exemplaar decembernummer'. En als u meerdere exemplaren wilt bestellen,

gireer dan evenzovele malen f 8,50 en vermeld hoeveel hoeveel exemplaren u wilt. Wilt u meer dan 10 exemplaren, dan u kunt u korting krijgen. Neem dan contact op met ons (tel. 030-392100).

Het volgende nummer verschijnt begin april. Kopij voor dit nummer moet uiterlijk 13 maart in het bezit van de redactie zijn.

IN DIT NUMMER

Bertrand Russell, een strijdbaar humanist

Een lang, bewogen, vitaal en complex leven leidde hij, vol rebellie en passie. Bertrand Russell had een brandend verlangen om de wereld bewoonbaar te maken. Hij werd 97 jaar, overleed in 1970, 25 jaar geleden. Wie was deze strijdbare humanist? Een portret.

10 t/m 17

Mensen besturen computers

Computers zijn een vertrouwd deel geworden van het dagelijks leven en hebben geleid tot ingrijpende veranderingen. Socrates-hoogleraar

Henk Visser, die studenten onderwijst in de gevolgen van de computerrevolutie, benadrukt dat het de mensen zijn die computers besturen. En niet andersom.

6 t/m 9

Homeopatie in de Derde Wereld

Een goede gezondheidszorg is voor velen in de Derde Wereld onbereikbaar en onbetaalbaar.

Zou de toepassing van homeopatie - een goedkope en eenvoudige aan te leren geneeswijze - daar verandering in kunnen brengen? Martien Brands, voorzitter van Homeopatie zonder grenzen, is daar van overtuigd.

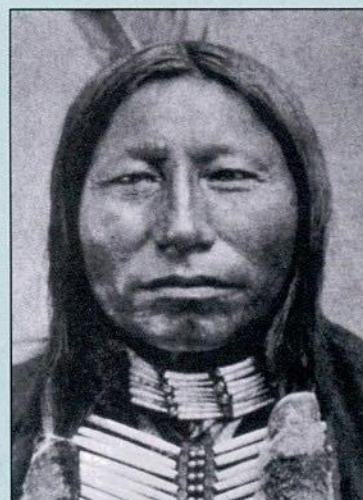
18 t/m 21

En verder:

Brieven	4
Humanitas zoekt burens	5
Cryptogram	29
Rtv-programma's	30/31
HV-Nieuws	32 t/m 35

Indianenverhalen

Vijfhonderd jaar geleden namen de blanken Noord-Amerika in bezit en dwongen de oorspronkelijke bewoners hun eigen waarden en gewoonten te verloochenen. Heeft de indiaan na al die eeuwen van elimineren, deporteren, isoleren en integreren nog besef van een indiaanse traditie?

22 t/m 25

UW BRIEF IS VAN HARTE
WELKOM. MAAR SCHRIJFT U
ZO KORT EN BONDIG
MOGELIJK (MAXIMAAL 200
WOORDEN), ANDERS IS DE
REDACTIE GEDWONGEN UW
BRIEF IN TE KORTEN.

Door orakel besmet?

Een (vrouwelijke) abonnee van de Humanist op de weegschaal?! Het mens is (kennelijk) in de weer (in de war) met potlood en papier. De som van lichaamsgewicht, geboortedatum, sofnummer, enz. zal "effe makkelijk" laten zien wat 1995 voor haar in petto heeft.... Dat het infantiliseringsproces bij de Onkruid-redactie al zó ver is gevorderd, vind ik weerzinwekkend. Mijn bange vraag is of de redactie van de Humanist misschien

(Ingezonden mededeling)

ook door het orakel is besmet. Kom op redactie! Kan het misschien ook "effe normaal"?

Jan Rietveld (Bergen)

*Naschrift redactie:
Maakt u zich geen zorgen,
het gaat prima met de
redactie van de Humanist.
De vrouw op de weegschaal
is een onderdeel van een
advertentie, inhoud en
strekking zijn dan ook geheel
voor rekening van de
adverteerder.*

Helaas normaal

'Nee, ik ben normaal' antwoordt Gerard R. Brunen te Uithuizen als men hem vraagt of hij gelovig is. Aldus zijn brief in de Humanist van februari. We kunnen ons het lachje voorstellen dat zich rond zijn lippen plooit na deze uitspraak. Weliswaar is hij 'normaal' maar vergist u zich niet, even goed behoort hij toch tot een elite, want, zegt hij: 'Volgens mij behoor ik tot de weinige mensen die de totale onzekerheid op zich af laten komen zonder enige religiositeit. Voorlopig ben ik ook niet van plan mijn zekerheden in te wisselen voor religieuze zekerheden.' Bravo, Gerard. Op die manier kun je de mens blijven zien als de hoogste levensvorm en kennelijk zie je jezelf als de allerhoogste top van die levensvorm. Was iedereen maar zoals ik, verzucht je dan ook aan het eind van je betoog, of woorden van die strekking. Ja, zo kan ik het ook. Zo is het gemakkelijk om de 'totale onzekerheid' op je af te laten komen. Er zal toch nooit iets tot je doordringen. Je bent zelf het object van je eigen religieuze verering en dat maakt bar kortzichtig. De Andries Knevels zitten niet

alleen bij de EO, ze zijn onder ons. Zelf geloof ik net als Gerard R. Brunen aan allerlei zaken omdat ik daardoor overeind kan blijven in het leven. Ik geloof echter gaarne aan hogere machten dan de mens, mede uit schaamte voor het menszijn. Die schaamte maakt superioriteitsgevoelens ridicuul. Toch blijft mijn narcisme zo sterk dat het mij moeite kost om niet neer te kijken op Gerard of zijn geloofsgenoten. Uit misplaatste minachting had ik bijna deze brief niet verstuurd. Kom, Gerard, diep in zijn hart wil ieder mens dat iedereen gelooft wat hij gelooft. Dat is helaas normaal, maar het is geen garantie voor waarheid.

Carel van der Werff
(Den Haag)

INSTITUUT VOOR
TOEGEPASTE HAPTONOMIE

Zevenheuvelenweg 71, 6571 CJ Berg en Dal

verzorgt de
beroepsopleiding tot

HAPTO- THERAPEUT

(erkend door de VVH)

Start: september 1995
Duur: 3-jarig, 20 dagen per jaar
van september t/m juni
Info dag: 8 april 1995
Inlichtingen en aanvragen brochure:
Tel.: 08895-42936

Humanitas op zoek naar de beste burenen van Nederland

Buren zijn belangrijk. Bij Humanitas gaat het er vooral om mensen in de eigen omgeving te helpen als dat nodig is. In het kader van haar 50-jarig bestaan organiseert Humanitas op 31 mei de Nationale Burendag. Een evenement waaraan iedereen kan meedoen, lid of niet.

Buren kunnen elkaar het leven zuur maken, maar ze kunnen elkaar ook bijstaan en helpen op een manier die soms heel bijzonder is. Humanitas gaat op zoek naar die burenen. En nodigt iedereen die weet hoe belangrijk het is goede burenen te hebben en daar een sprekend voorbeeld van heeft, dat aan Humanitas te melden. Met een briefje, waarin kort en duidelijk wordt aangegeven wat er is gebeurd, wat mensen voor elkaar hebben gedaan. De stijl doet er niet toe, als maar duidelijk wordt wat er aan de hand is. En als het maar een positief verhaal is.

foto Harry Meyer

U kunt uw brief sturen aan het Landelijk Bureau Humanitas, Sarphatistraat 4, 1017 WS Amsterdam. Zet op de envelop: Burendag. Sluitingstermijn is 1 mei. Alle brieven worden voorgelegd aan een jury. Namen van inzenders worden niet aan derden doorgegeven. Humanitas

krijgt het recht om de voorbeelden van goede buurschap naar aanleiding van uw brief te publiceren. Op 31 mei weet u en iedereen in Nederland wie wij mogen beschouwen als de 'beste burenen van Nederland'.

Socrates-hoogleraar Henk Visser

Het zijn mensen

die computers besturen

en niet andersom

Als computers al het interessante werk overnemen, wat moeten mensen dan nog doen? En als totale controle op je doen en laten mogelijk wordt, wat betekent een privé-leven dan nog? De computerrevolutie geeft genoeg aanleiding tot het stellen van dit soort vragen, vindt Henk Visser.
Een interview met de Socrates-hoogleraar in 'humanistische visies op mens en machine'.

door Tanny Dobbelaar

Computers zijn dieper doorgedrongen in het dagelijks leven dan je gewoonlijk beseft. Ze beïnvloeden zelfs de levens van mensen die nog nooit een computer hebben aangeraakt. Neem Air Miles, de elektronische variant van het ouderwetse zegeltjes plakken, waarmee consumenten kunnen sparen voor vliegreizen. Veel mensen, in Nederland maar ook elders in Europa, nemen deel aan de Air Miles-actie. Zij doen dat in ruil voor zeer gedetailleerde informatie over hun koopgedrag: gegevens over hun aankopen bij de supermarkt worden via een kaartje nauwkeurig bijgehouden en opgeslagen in enorme elektronische bestanden. Socrates-hoogleraar Henk Visser neemt dit fenomeen als voorbeeld van de manier waarop computers via een omweg een grote invloed verwerven. "Door die Air Miles hopen bedrijven veel meer vat te krijgen op het koopgedrag van consumenten", zegt hij. "Daar zijn bedrijven natuurlijk zeer in geïnteresseerd. Ze willen mensen niet controleren, maar hen verleiden tot een bepaald koopgedrag. Door het verzamelen van gedetailleerde informatie over wie welke spullen koopt, kun je dat gedrag beter sturen. Daar gaat het bedrijven om."

Ook op de werkvloer rukken computers op. Bijvoorbeeld in de vorm van de geavanceerde typemachines die tekstverwerkers heten. Maar steeds vaker ook als instrumenten om het gedrag van werknemers aan het beeldscherm te kunnen registreren. Henk Visser: "Waar is een werknemer mee bezig? En hoe lang al? Wat is de aanslagfrequentie? Er zijn zelfs systemen die melden: u bent al vijf minuten aan het telefoneren. De neiging bij leidinggevendenden om mensen op heel veel punten te controleren, is nu eenmaal heel erg groot. Met meer controle verloopt het werk efficiënter, zeggen managers. Maar wat ze vooral doen is mensen naar hun hand zetten. Dat vind ik toch eng."

Henk Visser is verbonden aan de Rijksuniversiteit Limburg waar hij onder meer studenten economie en cultuurwetenschappen onderwijst in de gevolgen van de computerrevolutie. En hoewel hij beducht is voor de enorme controle die deze machines over mensen kunnen uitoefenen, komen er uit zijn mond geen apocalyptische verhalen over de computer als het grote monster dat vrijheden van mensen bedreigt.

"Veel voorspellingen die in het verleden vanuit de leunstoel zijn gedaan over de invloed van computers, zijn immers niet uitgekomen", stelt hij vast. "Denk maar aan de voorspelling van de papierloze maatschappij. Computers jagen het papiergebruik juist op, dankzij al die printers. Ook vreesde men dat computers zouden leiden tot een groot verlies van banen. Toch is de werkgelegenheid in de automatisering juist enorm toegenomen!"

De hoopvolle verwachting dat de compu-

ter vooral geestdodend en versuffend werk zou overnemen, is daarentegen niet helemaal uitgekomen. "De kwaliteit van de arbeid is door computers niet overal gestegen. Nog steeds mogen vrouwen het akelige tabellenwerk doen omdat ze zo goed kunnen typen", zegt Henk Visser. "Terwijl je, in het ideale geval, computers juist het routinewerk moet laten doen, zodat het interessante werk voor mensen overblijft." Wat dat betreft ziet hij weinig in de ontwikkeling van computerprogramma's die proberen recht te spreken, zoals de Maastrichtse informaticus Jaap van den Herik enkele jaren geleden voorspelde. Afgezien van de vraag of computers beter dan mensen de schuld van een verdachte kunnen bepalen, vindt Henk Visser het verre van wenselijk om juist computers voor deze zaken in te schakelen. "Wat is er nu interessanter dan recht spreken? Zo iets moet je zelf doen, via de klassieke manier van hoor en wederhoor. Het is gewoon zonde om een machine dat werk te laten doen."

Ook de zeer populaire vraag of mensen in staat zijn computers te bouwen die 'even' intelligent of creatief zijn als mensen, noemt Henk Visser niet bijster interessant. "Mensen die met beide benen op de grond staan, kunnen beter andere vra-

**Computers maken
nieuwe methoden
van controleren
mogelijk. Dat is
onpersoonlijk,
maar is dat ook erg?**

gen over de computer stellen. Zoals: hoe gebruik je computers op een zinvolle manier? Kun je je verlaten op de uitkomsten van een computer bij voorspellingen of bij het voorbereiden van beslissingen?" Met het aanroeren van deze kwesties laat Henk Visser zien wat hem interesseert aan de gevolgen van de computerrevolutie. Hij wil nagaan hoe het toenemende gebruik van computers humanistische waarden bedreigt. Daartoe stelt hij een vraag als: in hoeverre verbeteren computers de kwaliteit van arbeid? Of: in hoeverre ontkennen computers de uniciteit van mensen? Computers manipuleren immers gegevens van mensen. Ze kennen deze mensen echter alleen doordat ze hun 'schaduw' kennen, bijvoorbeeld in de vorm van een sofi-nummer. Het manipuleren van aan mensen gekoppelde sofi-nummers biedt fantastische mogelijkheden voor bureaucratische bestrijders van fraude. Zo heeft fraudebestrijding door het koppelen van bestanden een grote vlucht genomen. Tot grote vreugde van controleurs en tot groot verdriet van de

genen die via deze koppeling van bestanden worden gecontroleerd. Een veel gehoord argument tegen het koppelen van bestanden is, dat het privacy schendt en mensen tot een onpersoonlijk nummer reduceert. "Dat mensen zich verzetten tegen een onpersoonlijke behandeling, vind ik op zichzelf terecht", zegt Henk Visser daarover. Hij vraagt zich af of de onpersoonlijke manier waarop computers mensen controleren, wel zo inhumain is. "Feit is dat er eerst verdenkingen zijn, zoals van belastingontduiking of fraude met de bijstand. Controleurs stellen er eer in zoveel mogelijk verdachten op te sporen. Daar gebruiken ze computers voor. Computers maken nieuwe methoden van controleren mogelijk. Dat is zeker onpersoonlijk, maar is dat ook erg? Een andere manier van controleren zou zijn: posten voor de deur van een verdachte en kijken wat hij allemaal doet. Met wie gaat deze persoon om? Wat doet hij allemaal? Dat is een veel persoonlijker manier van controleren, zou je dat liever hebben? Iedereen wil een persoonlijke behandeling, maar niet als dat bespieden betekent."

Deze uitspraken typeren Henk Vissers benadering van de gevolgen van de computerrevolutie. Hij wil wijzen op de vergaande consequenties van automatisering voor 'de gewone burger', maar hij weigert om al te grote uitspraken of voorspellingen te doen. Mensen moeten zelf beslissen welke toepassingen ze aanvaardbaar, handig of juist verwerpelijk vinden. Bovendien, zo benadrukt hij, zijn het niet de machines zelf die tot ingrijpende veranderingen leiden, maar de soms absurde manier waarop mensen deze machines hanteren. "Ik geloof dat het een CDA-kamerlid was die het idee had om bestanden van de sociale dienst te koppelen aan de autoregistratie. Het achterliggende idee was dat bijstandstrekkers met te dure auto's frauderen. Zo'n veronderstelling heeft natuurlijk niets met computers te maken, maar met het idee dat mensen met een bijstandsuitkering geen grote uitgaven kunnen doen. Terwijl ze best een dure auto overgenomen of gekregen kunnen hebben."

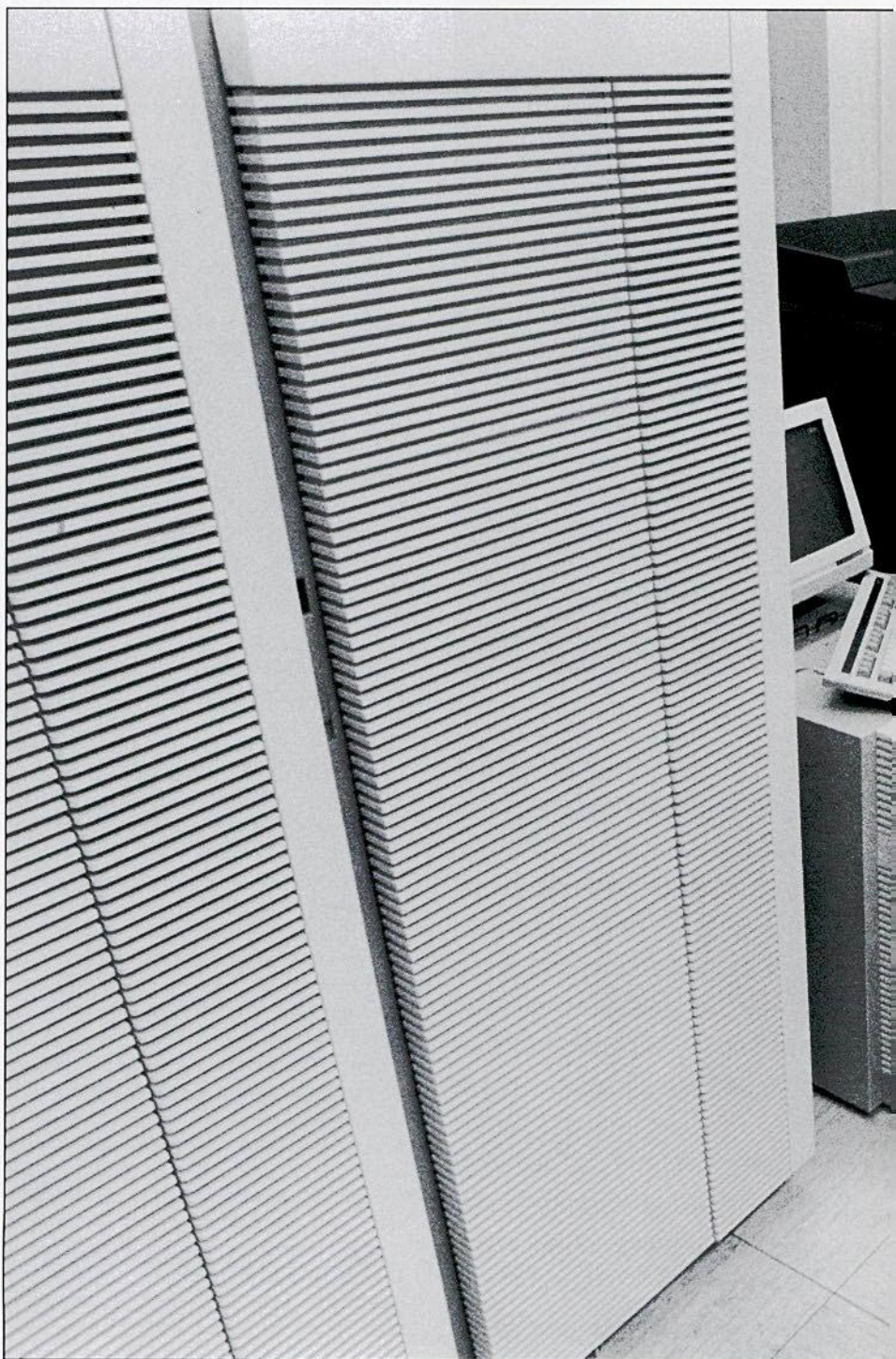
Het zijn mensen die computers besturen en niet andersom, zegt Henk Visser. "Ik benadruk het instrumentele karakter van machines. Computers hebben geen waarden. Een computer is een informatieverwerkend systeem, het resultaat van gecompliceerde techniek. Het gebruik van een computertoepassing zal aanleiding geven tot, soms grote, gedragsveranderingen, zoals in het geval van massale controle van belastingaangiften. Maar dat weet je van te voren."

"Techniek is zeker niet mystiek. Je moet nadenken over wat je ermee wil. En je moet constant bijsturen, trends achterhalen, controleren of effecten van computergebruik de effecten zijn die je hebben wil. Wat dat betreft is de twintigste eeuw

Met meer controle verloopt het werk efficiënter, zeggen managers. Maar wat ze vooral doen is mensen naar hun hand zetten.

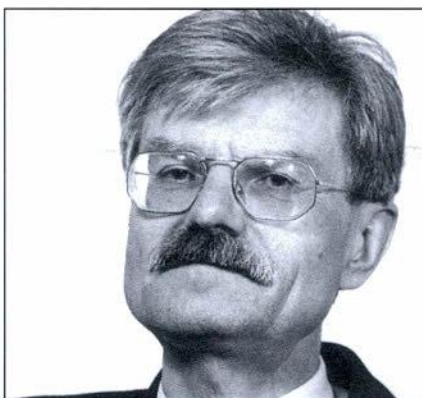
wel apart. Uit de vorige industriële revolutie kwamen processen voort die niet waren voorzien. Zoals het vuile werk in de mijnen dat veel ellende heeft voortgebracht. Maar in deze eeuw denken veel mensen tegelijk met de ontwikkelingen na over de gevolgen ervan. Natuurlijk, er gaat veel mis. Maar iedereen is er van overtuigd dat we moeten nadenken over de gevolgen van wat we doen." We komen te spreken over de elektronische snelweg, zoals de wereldwijde com-

municatie tussen computers wordt genoemd. Het verbinden van computers via modems en glasvezelkabels wordt veelvuldig toegejuicht: de elektronische snelweg tovert de wereld om tot een echte *global village*. Via Internet kunnen mensen immers op een goedkope manier wereldwijd met elkaar communiceren. Ze kunnen informatie versturen en verzamelen of via discussiegroepen in contact komen met vakgenoten of geïntereerden in een specifiek onderwerp. Volgens de

grootste optimisten lost de elektronische snelweg alle moderne problemen in de wereld op; zo zou de milieuverontreiniging afnemen omdat reizen overbodig wordt; voor wie thuis gaat telewerken, zal de combinatie van leren, werken en zorgen niet langer problematisch zijn; door referenda per computer komt het ideaal van directe democratie binnen bereik. En toegang tot de meest obscure informatie is voor niemand meer problematisch.

Hek Visser toont zich erg sceptisch over deze rooskleurige toekomstvisies. "Kijk, ik vind het niet goed om pessimistisch te zijn over de gevolgen van de computerrevolutie. Pessimistisch zijn betekent immers dat je je neerlegt bij de negatieve gevolgen ervan, terwijl je je juist zoveel mogelijk invloed moet zien te verwerven op

Henk Visser

hedendaagse ontwikkelingen, ook als gewone burger. Toch kan ik meer voorstellen bij de pessimisten dan bij de mensen die zo optimistisch doen! Die opti-

misten begrijp ik echt niet. Het lijkt er op dat ze hun eigen situatie, die blijkbaar gunstig is, uitbreiden tot de hele wereld. Die jongens zijn gewoon leuk bezig met het leggen van contacten en denken verder niet na. Waarom vragen ze bij al die ontwikkelingen niet of we die wel willen? Als je ziet, dat vooral het bedrijfsleven zich stort op de elektronische snelweg, dan kun je daar genoeg vragen bij stellen. Juist het bedrijfsleven denkt aan andere dingen dan aan het dichter bij elkaar brengen van mensen."

Als geen ander weten ondernemers ook dat de vrije uitwisseling van informatie niet bestaat. Veel informatie, ook op Internet, moet immers worden gekocht. Henk Visser: "Als je voor informatie moet betalen, dan worden al die prachtige mogelijkheden je snel ontnomen. Ook daar hoor je de optimisten niet over praten." Wel denkt hij dat de informatie-explosie de wereld voor nieuwe problemen stelt. Dat bleek bij de aardbeving in Japan. Een seismografisch instituut had via Internet laten weten dat de kans op een aardbeving groot zou zijn. Maar niemand nam er nota van. "Er zijn zoveel berichten en zoveel gekken. Hoe maak je onderscheid tussen serieuze en niet serieuze berichten? Dat is het werkelijke probleem. Neem de ontdekking van de kou-

Techniek is niet mystiek. Je moet nadenken over wat je er mee wil. En je moet constant bijsturen.

de kernfusie. Iedereen is het er over eens dat die ontdekking zo insloeg doordat het bericht op Internet verscheen. Dat lokte weer allerlei reacties uit, waardoor het sneller in de pers kwam." Als het experiment alleen in een wetenschappelijk tijdschrift was gepubliceerd, dan waren er maanden over gegaan voordat het bekend zou zijn geraakt. Wat dat betreft versnelt Internet de reacties op zoiets als koude kernfusie, wat zo spectaculair leek dat instituten over de hele wereld zo snel mogelijk het experiment wilden herhalen. Henk Visser: "Dat experiment heeft heel wat mensen van hun werk gehouden. Dagen lang zijn wetenschappers bezig geweest met het herhalen ervan. En achteraf bleek al het ook nog eens voor niets, omdat de proef met koude kernfusie niet reproduceerbaar bleek. Zo zie je maar: in het ideale geval zou je van te voren kunnen vaststellen welke informatie zinnig is en welke niet. Maar realistisch is die mogelijkheid niet." ●

Foto: Ronald van den Heerik/Hollandse Hoogte

Bertrand Russell

Bijna een eeuw oud werd hij: geboren in 1872 en overleden in 1970 - dit jaar precies 25 jaar geleden. Een lang, bewogen, vitaal en complex leven was het, vol rebellie en passie. Van huis uit wiskundige, raakte Bertrand Russell in de loop van z'n leven steeds meer betrokken bij de gebeurtenissen in de wereld. Hij had een brandend verlangen om de wereld bewoonbaar te maken en nam deel aan tal van campagnes tegen wat hij zag als onrecht of in strijd met de menselijke waardigheid. Zo leidde de

Russell-Einstein Verklaring tegen proeven met waterstofbommen (ondertekend door honderden geleerden) tot de Pugwash Conferenties. En met o.a. Sartre richtte hij het bekende Russell Tribunaal op. Wie was deze humanist die hartstochtelijk maar ook met een grote dosis ironie en scepsis, streefde naar een betere wereld?

Een portret.

door Alice Broeksma

filosoof vol passie

De Britse filosoof en logicus Bertrand Russell, vorige eeuw geboren als zoon van radicale aristocraten, was niet bang voor controverse. Met zijn pen als stormram beukte hij, tot zijn laatste dagen als 97-jarige, tegen de poorten van de gevestigde orde. Alles wat riekte naar valse beweegredenen, klakkeloos geloof en zucht naar macht moest het ontgelden. Toen hij in de Eerste Wereldoorlog als dienstweigeraar in de cel zat, zorgden de vrouwen die van hem hielden voor vazen met bloemen en toevoer van aardbeien. Op de bijtende vraag of hij soms ook een kanariepiet bliefde, antwoordde hij dat hij het liefst een Orang Oetang als celgenoot had: "Om licht te werpen op de Geest in zijn oorsprong en in het kabinet", en voegde toe dat de gevangenis "sommige van de voordelen had van de katholieke kerk". Hij geloofde dat de wereld beter kon zijn als de mensen hun menselijkheid maar zouden kunnen onthouden. Bertrand Russell (1872-1970): vredesactivist, vrijdenker en het geweten van zijn tijd, voorbeeld voor humanisten en rationalisten.

Russell is de geschiedenis ingegaan als één van de meest veelzijdige en invloedrijke denkers van de twintigste eeuw. Ooit werd hij 'een filosoof in aanbouw' genoemd, iemand die tot op het laatst vragen bleef stellen en in van alles was geïnteresseerd. Voor de Eerste Wereldoorlog richtte Russell zich bijna volledig op mathematica en theoretische filosofie, maar daar kwam drastisch verandering in, onder meer door zijn in woede uitlopende verbazing over de mechanismen van oorlog. Zijn werk werd steeds toegankelijker voor het grote publiek en hij viel in de smaak door zijn helderheid en zijn met humor doorspekte observaties. Hij had het ook over geluk, dat hij omschreef met "een zo breed mogelijke interesse, en zoveel mogelijk vriendelijk en niet vijandig reageren op andere mensen". In een lijst voor Reader's Digest somde hij op hoe de wereld beter kon zijn: door nooit te berusten in wat men als slecht ervaart, racistische praat nooit door de vingers te zien, te strijden tegen vooroordeel, luiheid en lichtgelovigheid. Hij adviseerde in hetzelfde stuk niet bang te zijn om ophef te maken. Later, toen de kernwapenwedloop uit de hand liep, riep Russell op tot burgerlijke ongehoorzaamheid. Lezers schotelde hij de meest uiteenlopende onderwerpen voor, over filosofie, mathematica, wetenschap, ethiek, sociologie, geschiedenis, geloof, politiek en educatie.

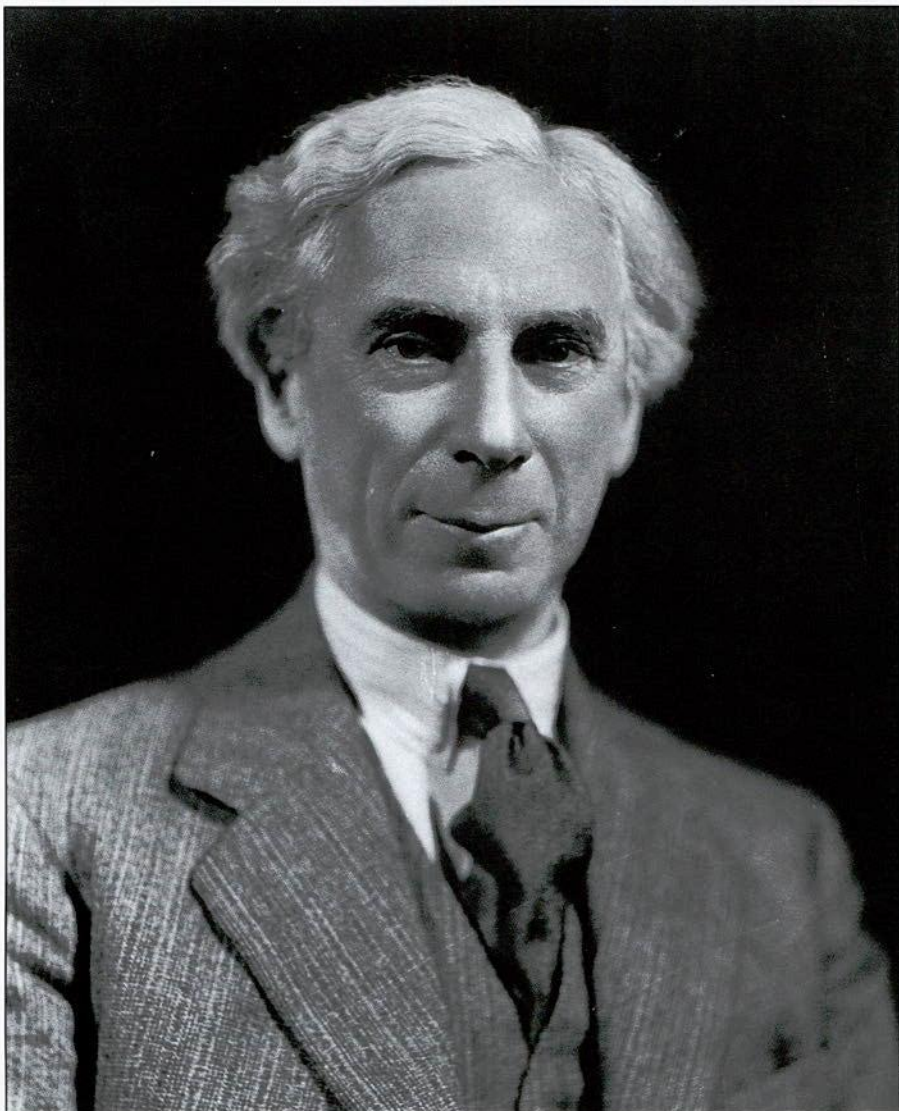
Met één van zijn vier echtgenotes opende Russell in 1927 zijn eigen school voor kinderen van twee tot twaalf jaar om hen toe te rusten voor een moderne wereld. "Niet als onverschillige intellectuelen, maar verantwoordelijke mensen met hoop, bewust dat er grote dingen moeten worden gedaan". Het verhaal wil dat er door de op gang gekomen geruchten-

Russell worstelde om zijn intellect en passies samen te laten gaan

stroom over de nogal vrije opvoeding een dominee aan de schooldeur kwam, die 'Good God' uitriep en onmiddellijk door een klein bloot meisje op de vingers werd getikt met 'Er bestaat geen God'. Het zijn voorvallen, die de Britse schrijfster Caroline Moorehead heeft opgetekend in haar enige tijd terug verschenen biografie over Russell. Het voorbeeld van de dominee noemt ze 'twijfelachtig', maar het schetst de sfeer van de tijd. Moorehead's biografie is door de Britse pers tot 'zo ongeveer het laatste woord over Russell' bestempeld. Het boek geeft een beeld van de enorme hoeveelheid werk die Russell heeft verzet, van de landen die hij bezocht, de beroemdheden die zijn pad kruisten, landen en mensen die hem beïnvloedden, en die zich door hem lieten beïnvloeden.

Russell kreeg tot ver buiten het eigen continent aanhang: tot in Amerika, Japan en China toe. Bij Lenin stond zijn werk op de plank. Als één van de eersten

waarschuwde de Brit tegen de bolsjewisten, maar in de oorlogszucht van de Verenigde Staten zag hij het werkelijke gevaar. De Amerikanen en de eigen regering kreeg hij geregeld aan het schuimbekken, de rechter maakte zelfs in de Tweede Wereldoorlog zijn aanstelling aan de universiteit van New York ongedaan, niet alleen omdat zijn kritiek op de Amerikaanse politiek steeds harder werd, maar ook door zijn eigen, vrije levenshouding. Ook in Cambridge was hij een tijd uit de gratie. Caroline Moorehead schrijft dat koning George de Zesde het daar over had, toen hij Russell na de Tweede Wereldoorlog de (hoge) Orde van Verdienste gaf. De koning zei bij het opspelden: "U heeft zich soms gedragen op een manier die niet door de beugel zou kunnen als die algemeen werd aanvaard". Russell diende hem meteen van repiek. "Hoe een man zich moet gedragen hangt af van zijn beroep. Een postbode bijvoorbeeld moet in een straat op alle deuren kloppen om brieven te bezorgen. Maar als iemand an-

Russell in 1932. Foto ABC-Press

ders op alle deuren zou kloppen zou hij als publieke overlast worden beschouwd". Een jaar later won hij de Nobelprijs voor Literatuur.

Bijna een eeuw lang leefde Bertrand Russell een heftig leven. Hij werd geboren op 18 mei 1872 als zoon van Amberley Russell en Kate Stanley. "Het was een goed moment om geboren te worden", schrijft Moorehead in haar biografie. "Koningin Victoria was halverwege haar regime, Disraeli haar premier; Willem I keizer van Duitsland, Paus Pius IX in het Vaticaan. Tennyson was de gelauwerde dichter. In Londen begon de aanleg van de ondergrondse ter aanvulling van de paardetram. Het Suez Kanaal was open. In Frankrijk, Duitsland en Italië floreerde de opera. Darwin had net zijn 'Descent of Man' gepubliceerd".

Het aristocratenkind kreeg de namen Bertrand Arthur William, kortweg Bertie, kleinzoon van Lord John Russell, die twee maal premier was onder koningin Victoria. Een geslacht van diplomaten, militairen, bisschoppen en politieke leiders. De stichter van de familie, een favoriet van Hendrik VIII, was ooit steenrijk gestorven. De peetouders van Bertie waren twee vergevorderde rationalistische radicalen: Helen Taylor, een van de eerste suffragettes, en haar stiefvader, de filosoof John Stuart Mill. Met hem sprak Bertrands vader Amberley over religie, verschillen in doctrine en over de onrechtvaardigheid vrouwen te behandelen als 'baarmachines'. Bertrand Russells moeder, Kate Stanley, kwam van een adellijke familie Ierse jacobieten.

Russells ouders stonden snel bekend om hun radicale denkwijze. Amberley zette zich in voor geboortebeperving waardoor hij zich de haat van de Victorianen op de nek haalde, Kate streed voor vrouwenkiesrecht. Het echtpaar was niet alleen onorthodox in politieke en sociale visie, ook in huis waren er andere gewoonten. Als ouders besteedden ze veel tijd met de kinderen, Frank, Rachel en Bertie. Die moesten 'nuttig en onafhankelijk' opgroeien. Als huisonderwijzer werd Darwin-deskundige Douglas Spalding aangetrokken. Spalding liet al gauw zijn experimentele kippen door salon en bibliotheek rondlopen en hield binnenshuis bijen. Het gezin kreeg er alleen nog maar meer de reputatie door excentriek te zijn.

Lang duurde het niet. Kate, Amberley en Rachel stierven aan ziektes. Bertie was nog maar nauwelijks kleuter en al wees. Hij werd met zijn oudere broer Frank ondergebracht bij zijn grootouders op een buitengoed met uitzicht over de Theems Vallei en Windsor Castle. Amberley en Kate hadden Douglas Spalding als voogd voor de kinderen aangewezen, maar dat wist hun grootmoeder door de rechtbank ongedaan te maken. Hun grootvader, Lord John, was al hoogbejaard. Hij over-

Waarvoor ik geleefd heb

Drie passies, eenvoudig maar overweldigend sterk, hebben mijn leven beheerst: het verlangen naar liefde, de drang naar kennis, en ondraaglijk mededogen met het lijden der mensheid. Als machtige stormen hebben deze passies mij heen en weer geslingerd, grillig en onberekenbaar, over een diepe oceaan van folterende angst tot aan de rand van de wanhoop. Ik heb aanvankelijk liefde gezocht omdat zij extase brengt - een zó grote extase dat ik dikwijls mijn hele verdere leven had willen opofferen voor luttele uren van deze vreugde. Ik heb de liefde daarna gezocht omdat zij de eenzaamheid opheft - die verschrikkelijke eenzaamheid waarin een sudderend bewustzijn over de rand van de wereld kijkt in de koude, onpeilbare, levenloze afgrond. En tenslotte zocht ik haar, omdat ik in het verbond van de liefde, in een mystieke miniatuur, iets heb aanschouwd van de hemel zoals heiligen en dichters zich die voorstellen. Dát heb ik gezocht en al mag het dan ook te mooi lijken voor een mensenleven, dat is het wat ik - tenslotte - heb gevonden. Met eendere passie heb ik naar kennis gedorst. Ik heb de harten der mensen willen begrijpen. Ik wilde weten waarom de sterren stralen. En ik heb getracht de pythagorische theorie te doorgronden van de magische kracht die door het getal wordt uitgeoefend over de verandering van de tijd. Iets daarvan, niet veel, heb ik bereikt. Liefde en kennis, voorzover zij mogelijk waren, hebben naar de hemelen geleid. Maar steeds weer bracht mededogen mij terug naar de aarde. De nagalm van kreten van pijn weerklinkt in mijn hart. Hongerende kinderen, slachtoffers die gefolterd worden door hun onderdrukkers, hulpeloze oude mensen die een gehate last voor hun zonen zijn en de hele wereld van eenzaamheid, armoede en pijn vormen een bespotting van wat menselijk leven zou moeten zijn. Ik snak ernaar het leven te verzachten, maar ik kan het niet en ook ik lijd. Zo is mijn leven geweest. Ik vond het de moeite waard en ik zou het graag overdoen als mij de kans werd geboden.

De proloog uit: 'Bertrand Russell, Autobiografie 1872-1914'.

leed toen Bertie vijf jaar was. Moorehead schrijft dat Russell zich weinig meer zou herinneren dan de minzaamheid van zijn grootvader, maar Lord Johns liberale gezindheid liet duidelijk sporen na. Evenals de herinnering aan de labiele oom en tante in het huis, die Russell de rest van zijn leven bang liet zijn voor krankzinnigheid in zijn eigen nageslacht. Het was Lady Russell die hem die angst had ingeprent. De grootmoeder liet Bertrand opgroeien onder een straf regime. Lady Russell was

'treurige christelijke nederigheid'. Uitstapjes naar de grootstede familie van zijn moeder waren een verademing, hoewel hij zich tegelijkertijd geïntimideerd voelde door de overdaad en de luidruchtige discussies aan tafel tussen wie er daar ook maar wilde aanschuiven van het omvangrijke aantal bloedverwanten.

Bertrand kreeg les aan huis, Lady Russell probeerde haar 'engelenkind' puur te houden. Frank, die opstandig was, werd

Hij geloofde dat de wereld beter kon zijn als de mensen hun menselijkheid maar zouden kunnen onthouden

een vooruitstrevende, maar zeer autoritaire en christelijke vrouw. Ze wenste voor haar kleinzoon 'nuttige en goede levens' en had weinig sympathie voor werelds succes. Bertie en Frank werden spartaans onder de duim gehouden. Er werd weinig gegeten en dan voornamelijk groenten. De stoelen waarop ze zaten waren met opzet ongemakkelijk. De jongens kregen geen suiker of fruit, omdat dat slecht zou zijn. Elke ochtend moesten ze in een koud bad om daarna, van half acht tot acht, piano te studeren in een koude kamer, gevolgd door gebed. Die jeugd was niet alleen maar somber, maar Russell kreeg een hekel aan de

weggevoerd naar een kostschool. Bertrand had weinig contact met leeftijdgenoten en ontwikkelde een intens innerlijk leven, vol idealistische gevoelens en bespiegelingen die hij later voor een deel toeschreef aan gesublimeerde seksuele verlangens. Hij had grote honger naar kennis. Op zijn elfde begon hij te twijfelen over geloof en op die leeftijd, schrijft Moorehead, "ontdekte hij Euclides". Zijn broer Frank kwam echter met de kennis thuis dat de grondregels over geometrie niet definitief waren bewezen en gewoon moesten worden geleerd. Bertrand was daar zeer teleurgesteld over. Het werd het patroon van zijn filo-

sofische carrière: Russell had geen zin kennis voor zoete koek aan te nemen. Een van zijn eerste doelen werd na te gaan "hoeveel we weten en met welke graad van zekerheid of twijfel".

Toen hij in 1890 naar Trinity College in Cambridge ging om wiskunde te studeren, geloofde hij nog dat het mathematisch model de oplossing was voor alles. Hij liep nog te tobben over wat hij met religie moest. Caroline Moorehead noemt zijn gemoedstoestand van die dagen "een staat van religieuze moedeloosheid, zonder te weten waarmee dat te vervangen", en voegt toe dat Cambridge in die tijd al van z'n geloof af was. Medestudenten die een vergelijkbare geloofscrisis hadden meegemaakt leefden probleemloos zonder religieuze overtuiging. Cambridge gaf Russell een bredere interesse. Hij liep direct intellectueel in het oog en werd uitgenodigd lid te worden van een exclusieve club denkers, 'The Apostles', die met grote regelmaat debatteerde. Een select gezelschap dat het over onderwerpen had als: 'Is een leven genoeg'. In de gedachtenwisseling mocht niets worden achtergehouden, het ging om totale eerlijkheid. Russell schreef er over: "Het was een principe dat er geen taboes zouden zijn, geen beperkingen, dat niets als schokkend werd opgevat, geen grenzen voor absolute vrijheid van speculatie".

Hij raakte meer geïnteresseerd in politiek en ontmoette de metafysicus McTaggart, de wiskundige Whitehead en George Moore, die zich als filosoof zou gaan bezighouden met de analyse van de betekenis van taal. De ontmoeting van de beide mannen ging de geschiedenis in als 'de mijlpaal in de ontwikkeling van de moderne ethische filosofie'. De dialoog begon bij The Apostles, waar Russell stelde, dat Cambridge tot zo'n sceptische houding leidde, dat het voor afgestudeerden onmogelijk was praktisch te leven. Moore antwoordde dat het de taak was van Cambridge de scepsis te verspreiden "tot eindelijk iedereen weet dat hij absoluut niets kan weten". Russell voorspelde Moore een grootse toekomst, "als hij niet gek werd of doodging".

Russell richtte zich, na het briljant afsluiten van zijn studierichting, op filosofie. Hij las van alles: de vroege Grieken, Plato, Descartes, Leibniz, Spinoza, Hume, Bacon, Kant. Russell hing het Idealisme nog aan, in de overtuiging dat alleen grondbegrippen de echte werkelijkheid vormen en dat voorwerpen geen eigen zelfstandigheid hebben. Maar daartegen zou hij, met Moore, rebelleren en tevoorschijn komen als de Realist die hij de rest van zijn filosofische loopbaan bleef. Russell verwierp religie nog niet helemaal, maar zag het nu, onder invloed van The Apostles, steeds meer als een onderdeel van 'waarheid'. Als agnost sloot hij zijn studententijd in Cambridge af. Later

In de jaren dertig wilde Russell de maatschappij veranderen, aan het eind van zijn leven wilde hij simpelweg af van de wapens die de wereld konden vernietigen

schreef hij in 'Why I am not a Christian': "Men hoort vaak dat het heel fout is religie aan te vallen, omdat religie mensen waardig zou maken. Dat heb ik gehoord; ik heb het niet gemerkt... Het komt me voor dat mensen die daar aan vasthouden overwegend slecht zijn. Religie is denk ik gebaseerd op, voornamelijk, angst... angst voor mysterie, verslagen te worden, angst voor de dood". Zijn argumenten tegen het bestaan van een god zijn nog steeds in gebruik.

Hij bleef, voorlopig, in Cambridge als 'fellow' en stortte zich met zijn voormalige mentor en vriend A.N. Whitehead op het schrijven van de Principia Mathematica, dat tussen 1910-1913 in drie delen uitkwam over de logische basis van wiskunde. Een geweldige klus die jaren in beslag nam en Russell behoorlijk uitputte. Maar de pers preeks het resultaat, "dat mathematica op een meer solide basis had gezet dan het heelal zelf".

In dezelfde periode speelde zich ook het eerste scenario af van een typische Russell-liefde, een patroon dat zich in al zijn onaangenaamheden bleef herhalen. Als student werd hij hartstochtelijk verliefd op Alys, de dochter van een Quaker-echtpaar. Maar nog voordat hij met haar trouwde, bleek uit zijn brieven dat hij duidelijk de sterkere was in de relatie.

Ottoline, een kleurrijke society-figuur die salon hield. Zij trok mensen aan als Aldous Huxley, Virginia Woolf, D.H. Lawrence, E.M. Forster en Katherine Mansfield. "Ottoline maakte me minder puriteins", schreef Russell. De groep van Ottoline groeide, giste, veranderde, roddelde en schreef over elkaar. Met D.H. Lawrence bijvoorbeeld kreeg Russell hooglopende ruzie; Russell verweet de schrijver later "een bloedbewustzijn dat regelrecht naar Auschwitz leidt". Woolf schreef over Bertrand: 'Hij is een grote egoïst, en dat helpt. En wat een plezier-deze geest op veren'. En Alys schreef toen het huwelijk strandde in haar dagboek: 'Zijn natuur is zielig in zijn subtiële absolute luutheid: geloof in een absolute logica, absolute ethiek, absolute schoonheid, alles van het meest verfijnde en gezuiverde soort... de onbuigzame manier waarop hij dat toepast doet me vrezen voor zijn toekomst en de toekomst van degenen die van hem houden of van wie hij houdt".

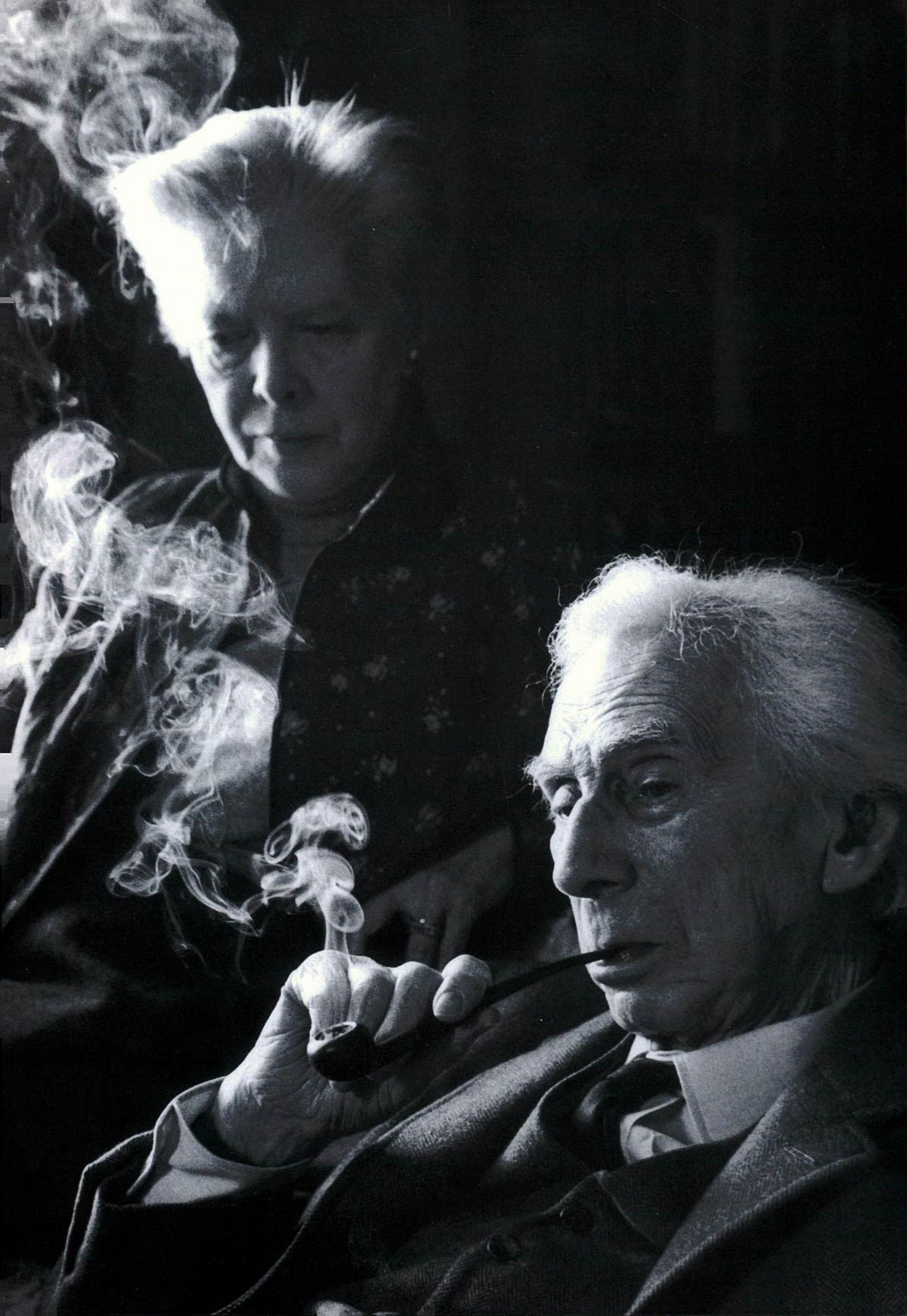
Russell, die na Alys nog drie keer zou trouwen, talloze vriendinnen had en pas als hoogbejaarde rust vond in een huwelijk, worstelde om zijn intellect en passies samen te laten gaan. De Victoriaanse tijd was tenslotte nog maar net voorbij. Aan een vriendin schreef hij: "Het is ijszeggend te zien wie, in de strijd, in de

Het geluk van de mensheid was veel belangrijker voor hem dan z'n eigen tevredenheid, en die van de mensen in zijn buurt

Naarmate de jaren verstrekten, voelde zij zich ook steeds meer de mindere, totdat Russell alleen nog maar haar slechte kanten zag en haar in 1921 definitief aan de dijk zette. Het echtpaar had geen kinderen, nog uit angst voor erfelijke krankzinnigheid. Maar Russell had het, in een tijd dat moraliteit, ethiek en de filosofie van berusting tot zijn favoriete gespreks-onderwerpen hoorden, ook veel over onderschap. Hij schreef: "Het schijnt me toe dat kinderen, ondanks alle zorgen en werk die ze veroorzaken, de grootste band met het leven zijn die men kan hebben... Ze zorgen voor een overgang uit je Ego die makkelijker en natuurlijker is dan welke andere manier dan ook". Russell had al jaren een minnares, Lady

meeste huwelijken, de martelaar is en wie de gemartelde; daar is hooguit een paar jaar voor nodig en als het vaststaat heeft de een geluk en de ander is deugdzaam. Huwelijk, al dat soort relaties, heeft nogal oneindige mogelijkheden tot pijn; toch geloof ik dat zulk nabij contact met mensen goed is". Hij eiste trouwens wel wat: Russell viel op intellectuele vrouwen, zette zich actief in voor vrouwenkiesrecht, maar hield er tegelijkertijd de mening op na dat vrouwen intellectueel minder capaciteiten hadden dan de man.

Russell kreeg in latere huwelijken twee zoons en een dochter, Kate. In haar boek 'Bertrand Russell, my father', maakte Kate de balans op met: 'Het komende geluk van de mensheid was veel belangrij-

ker voor hem dan persoonlijke tevredenheid- en dan niet alleen van hem, maar ook van degenen in zijn buurt. Net zoals voor Rousseau was zijn liefde voor de mensheid dieper dan zijn vermogen om te gaan met mensen apart'.

Er kwam een duidelijk keerpunt in Russells algemene afstandelijkheid toen hij bij een vriendin was die lichamelijk instortte. Russell dacht dat ze dood ging en door wat hij zag kreeg hij op slag meer begrip voor de zwakheid van de mens. Hij heeft het daarover in een veel aangehaalde passage in zijn autobiografie: "Plotseling verloor ik de grond onder mijn voeten. Ik overpeinsde dat de eenzaamheid van de menselijke ziel ondraaglijk is; dat er niets in kan doordringen, behalve de hoogste intensiteit van het soort liefde dat religieuze leraren hebben gepreekt; wat hier niet uit voortkomt is schadelijk of op z'n best nutteloos; het betekent dat oorlog verkeerd is, dat onderwijs aan privescholen te verfoeien is, dat het gebruik van macht moet worden afgekeurd en dat men in menselijke betrekkingen moet doordringen in de kern van de eenzaamheid van ieder mens en daar tot moet spreken".

De Boerenoorlog aan het begin van deze eeuw maakte van Russell een pacifist, maar met een slag om de arm: het voeren van strijd vond hij acceptabel als het ging

Hij had het over geluk dat hij omschreef met 'een zo breed mogelijke interesse en zoveel mogelijk vriendelijk en niet vijandig reageren op andere mensen'.

om puur zelfbehoud, als het alternatief van oorlog nog slechter was. De oorlog tegen Hitler steunde hij daarom, maar de wapenwedloop tijdens de Koude Oorlog veroordeelde hij in alle talen. Hij schreef dat hij had verwacht dat de ouderdom "leven in elegante cultuur zou brengen", maar in plaats daarvan was hij verwikkeld geraakt in de dwaasheden van de wereld, niet in staat zich daarvan te bevrijden. Sinds 1914, zei hij, had de wereld consequent de verkeerde dingen gedaan. Aldus maakte hij zich, en hij was toen al ruim tachtig, steeds ernstiger ongerust over de toekomst van de wereld. Russell ontdekte de mogelijkheden van

radio en televisie om door te dringen in de huiskamer, ondertekende met Einstein en zes andere Nobelprijswinnaars een manifest tegen kernoorlog en zette, als eerste, een internationale conferentie op over de mogelijke gevolgen van de kernbewapening en de verantwoordelijkheid van wetenschappers. Hij deed mee aan demonstraties tegen kernwapens; zijn frêle verschijning en zijn grote naam dwongen respect af, ook al kwam hij door zijn oproep tot burgerlijke ongehoorzaamheid in 1961 als bijna negentigjarige nog een week in de cel; Russell vatte dat op als een grote overwinning. Tijdens de Cuba-crisis in 1962 stuurde hij

Door zijn oproep tot burgerlijke gehoorzaamheid in 1961 zat hij als bijna 90-jarige een week in de cel

Russell spreekt een 'Ban de Bom'-demonstratie toe. Foto ANP

vanuit zijn huis in Wales telegrammen naar president John F. Kennedy en Sovjet-leider Nikita Krushchev, en hij schreef een open brief die was gericht aan 'De Machtigste Heren'. Hij pleitte hartstochtelijk voor een topconferentie om een kernconflict te vermijden. Van Krushchev kwam tot ieders verblijding een direct antwoord. Russell zei later te geloven dat zijn woorden hadden meegeholpen een oorlog te voorkomen, en hij was niet de enige die dat dacht; later zwakte die visie af. In de jaren dertig wilde Russell de maatschappij veranderen, aan het eind van zijn leven wilde hij simpelweg af van de wapens die de wereld konden vernietigen. Hij zag uiteindelijk tekenen dat de wereldleiders ten minste bewust waren van de enorme risico's.

De Vietnam-oorlog maakte hem woedend. Hij schreef het boek 'War crimes in Vietnam' en mede door zijn inzet kwam er, met Jean Paul Sartre als voorzitter, een tribunaal in Stockholm over Vietnam. Ondertussen ging zijn bijtende kritiek op Amerika onverminderd door; hij noemde de leiders 'half-analfabete geesteszieken met achtervolgingswaan', en erger. Zijn scheldkanonnades werden toen, schrijft Moorehead, steeds meer opzij geschoven als het oeverloze gebries van een praatzieke oude man, alleen de linkse pers publiceerde zijn uitlatingen nog, en men begon zich af te vragen of Russell seniel werd. Zelf vond hij dat zijn woede over de dwaasheid van de wereld hem jong hield. Op zijn 95-ste las hij nog steeds de moderne filosofen, tot de conclusie komend dat dat misschien de functie was geweest: dat filosofen het voorstellingsvermogen van de mensen hadden vergroot, hen de capaciteit te hebben gegeven over het universum te denken als geheel. Hij bleef zeggen dat wat de mensen nodig hadden geen dogma was, maar "een zienswijze over wetenschappelijk onderzoek, gecombineerd met de overtuiging dat de marteling van miljoenen niet wenselijk is, of dat nu door toedoen is van Stalin of van een godheid".

Het is dit jaar 25 jaar geleden dat Bertrand Russell overleed. Dat hij invloed had op zijn eigen tijd mag duidelijk zijn. Maar wie wil weten wat Russells invloed is op lange termijn is volgens Ted Honderich, hoogleraar filosofie aan de University College in Londen, te vroeg. Honderich heeft net de laatste hand gelegd aan zijn handboek 'The Oxford Companion to Philosophy', dat later dit jaar zal verschijnen en zegt: "Het is een bekend gegeven dat filosofen die doodgaan eerst een tijd uit de gunst zijn. Dat is ook het geval met Russell en het is op dit moment onmogelijk te zeggen of hij terug zal komen als 'onsterfelijk', in de rij van Locke, Hume en Mill. Er is natuurlijk een duidelijk verschil tussen theorieën en doctrines, en de meer algemene filosofische, intellectuele invloed. Wat die theorieën en

Mogelijkheid om te hopen

Vijftien maanden geleden werd de laatste tekst openbaar die Bertrand Russell schreef. In dit korte 'testament' uit 1967 maakte de toen 95-jarige Russell de balans van de wereld en zijn leven op. Anno 1967, met de Cubacrisis nog vers in het geheugen en de Vietnamoorlog bijna dagelijks op het netvlies, geeft Russell een sombere visie op het voortbestaan van de mensheid. Maar ergens in de tekst duikt de zin op:

'Indien de vrede de eerstkomende tien jaar bewaard kan blijven, is er een mogelijkheid om te hopen.'

Russell vraagt zich vervolgens af, wat hij voor het handhaven van de vrede heeft gedaan en met welk effect. 'Iets misschien, maar treurig weinig in verhouding tot de omvang van het kwaad. Een paar mensen in Engeland en de VS heb ik aangemoedigd om lucht te geven aan hun vooruitstrevende denkbeelden, of angst aangejaagd met de kennis van wat moderne wapens kunnen aanrichten. Het is niet veel, maar als iedereen evenveel deed zou deze aarde spoedig een paradijs zijn.'

'Zeg niet dat zulks onmogelijk is: dat is het niet', eindigt de tekst.

'De aarde wacht slechts op mensen die meer naar dat paradijs verlangen dan naar het toebrengen van kwellingen. In ieder van ons zit een artiest gevangen.

Laat hem gaan om overal vreugde te brengen.'

doctrines betreft, heeft Russell er zeker met Moore voor gezorgd dat de Britse filosofie uit de hoek kwam van het Idealisme, in de richting van logica, precisie en terughoudendheid. Maar het is moeilijk om leerstellingen van hem te vinden die nu nog echt in discussie zijn binnen de filosofische wereld, en dat geldt nog minder voor zijn *Mathematica Principia*; dat is trouwens ook nooit een verplicht les-

regeld het 'Ordinary Conception'-college, over algemene opvatting en de noodzaak van burgerlijke ongehoorzaamheid. "Dat was zonder Russell zeer waarschijnlijk ook niet het geval geweest. Trouwens, iedere vooruitstrevende politieke denker zal voelen dat hij door Russell is beïnvloed. En als linkse denker zeg ik natuurlijk ook dat ik het totaal niet eens ben met de versie dat Russell aan het

Dat er sprake is van wederzijdse ontwapening, zou heel goed kunnen komen omdat er mensen als Bertrand Russell zijn geweest

boek geweest. Hij heeft zelf eens gekschend zijn eigen necrologie geschreven, waarin hij zoiets zei als: 'Russell deed zijn beste werk toen hij jong was om daarna ernstig te verbleken', maar volgens mij is precies het omgekeerde het geval omdat hij in de loop van zijn leven een bewonderingswaardige levensfilosofie ontwikkelde".

Honderich grijpt uit een stapel boeken Russells 'War crimes in Vietnam' en legt het met een ferme klap op tafel. "Dit was zijn belangrijkste werk. Ik ben trots dat ik kan zeggen dat ik met Bertrand Russell heb meegedaan aan een sitdownactie bij het parlement. Hij had grote morele en politieke invloed, door wat hij te zeggen had heeft hij zeker het intelligente scepticisme aangewakkerd, zoals bijvoorbeeld over het ware karakter van communisme. Dat er sprake is van wederzijdse ontwapening, dat er geen catastrofe is geweest, zou heel goed kunnen komen omdat er mensen als Russell zijn geweest. Je kunt niet eens beginnen te denken wat er zou zijn gebeurd als hij er niet was geweest".

Honderich en zijn collega's geven nog ge-

eind van zijn leven seniel werd: de gevestigde orde zat gewoon niet te wachten op zo'n hoogbejaarde die vanuit Wales links en rechts vredesboodschappen de wereld in stuurde, waar nog naar werd geluisterd ook. Dus: als je nu de balans op maakt, dan heeft zijn theoretische filosofie voornamelijk geen levende doctrines voortgebracht. Al kan dat nog altijd veranderen. Maar als je het hebt over zijn streven naar een betere wereld: what better footsteps to follow!"

Caroline Moorehead: 'Bertrand Russell. A life.' Uitgeverij Sinclair-Stevenson, 1993.

Gezondheidszorg in de Derde Wereld

Reguliere geneeskunde. Foto HH

Homeopatie mogelijk brug

'Homeopaten zonder grenzen' is een kleine particuliere organisatie die homeopatie in Derde-Wereldlanden introduceert als een aanvullende en vooral goedkope geneeswijze. Zo reizen vrijwilligers van deze organisatie enkele malen per jaar naar Ghana waar ze artsen en verpleegkundigen in één week leren om ziekten als diarree, huidinfecties en malaria homeopatisch te behandelen. "Homeopatie kan een brug slaan tussen traditionele genezers en reguliere, westers opgeleide artsen", denkt voorzitter Martien Brands.

"Als je weet hebt van iets dat je waardevol vindt, dan heb je de plicht om dat door te geven", antwoordt Martien Brands gedeceideerd. De vraag was of Derde-Wereldlanden zitten te wachten op homeopatie, een geneeswijze die weliswaar alternatief maar toch ook zeer westers is. Die vraag veroorzaakt een stroom van woorden bij de voorzitter van Homeopaten zonder grenzen. Hij wijst op de grote problemen van de gezondheidszorg in Derde-Wereldlanden: een goede gezondheidszorg is voor velen onbereikbaar, de medicijnen zijn er te duur, de belangen van de farmaceutische industrie groot. De oorzaak ligt voornamelijk in de slechte economische positie van Derde-Wereldlanden en in de lage prijzen die de wereldmarkt voor hun grondstoffen betaalt. Deze structurele problemen hebben hun weerslag op de gezondheidszorg. Martien Brands: "Elke kliniek kampt met geldgebrek. Dat los je niet ontwikkelingshulp niet op. Maar gegeven deze omstandigheden moet je er natuurlijk alles aan doen om de gezondheidszorg in deze landen te versterken." Homeopatie is een goedkope en eenvoudig aan te leren geneeswijze, die landen minder afhankelijk kan maken van westerse, dure medicijnen. Dat stelt Homeopaten zonder grenzen, die homeopatie

komst kunnen bieden. Ook daarom is verspreiding van homeopatische kennis volgens hem van groot belang. 'Maar kennis doorgeven is natuurlijk iets anders dan mensen iets opdringen. Wij hebben de houding van: graag of niet.'

Martien Brands is al weken bezig voorbereidingen te treffen om twee vrijwilligers van zijn organisatie voor tien dagen naar de Zairese stad Goma te laten vertrekken. De goedkoopste route naar Zaïre is inmiddels gevonden en de eerste contacten met andere organisaties in het rampgebied zijn gelegd.

"Je weet dat de situatie in de vluchtelingkampen rampzalig is. De sterfte onder Ruandezen is enorm, velen lijden aan cholera of dysenterie. Door de resistentie tegen dysenterie zijn artsen genoodzaakt het peperdure ciprofloxacine voor te schrijven, een medicijn dat nog niet eens in de Verenigde Staten is goedgekeurd! Bovendien is het medicijn zo schaars dat het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen heeft bepaald dat het alleen mag worden toegediend aan jonge kinderen, ouderen en zeer ondervoede en uitgedroogde mensen. De anderen krijgen alleen vocht, al dan niet per infuus."

De Nederlandse homeopaten gaan in de vluchtelingkampen bekijken welke ho-

naar traditionele genezers

vooral propageert als een aanvulling op de bestaande gezondheidszorg. Daarom verzorgt deze organisatie (alleen in naam verwant met Artsen zonder grenzen) in verschillende landen onderwijsprogramma's waarin artsen en verpleegkundigen in één week tijd de basale kennis van homeopatische diagnoses wordt bijgebracht.

De reguliere gezondheidszorg kent ook andere beperkingen in Derde-Wereldlanden. Zo neemt de resistentie van malaria en dysenterie onrustbarend toe. En waar gangbare medicijnen niet meer helpen, zouden homeopatische middelen uit-

meopatische middelen bij deze epidemie effectief kunnen zijn. Indien de situatie enigszins stabiel is, zullen ze ook voorbereidingen treffen voor het uitvoeren van hun onderwijsprogramma. Hierin wordt artsen en verpleegkundigen in korte tijd geleerd hoe ze homeopatische diagnoses moeten stellen en hoe ze patiënten kunnen behandelen voor wie geen reguliere medicijnen beschikbaar zijn.

Martien Brands heeft nog geen idee van de reacties van hulpverleners in Goma op de komst van de homeopaten. Uit ervaring weet hij dat beleidsmakers vaak sceptischer zijn over homeopatie dan de

door Tanny Dobbelaar

mensen in het veld. "Het kan goed zijn dat de hulpverleners zeggen: 'laten we het maar proberen'. Zeker voor de Ruan-dezen die geen medicijnen krijgen, is er nu geen alternatief." Hij toont een kleine doos waarin tweehonderd buisjes zitten vol met verschillende korreltjes: de vorm waarin de meeste homeopatische middelen verkrijgbaar zijn. "Hiermee kun je duizenden mensen behandelen. Deze middelen zijn goed te vervoeren en goedkoop: ze kosten nog geen 10% van de prijs die voor reguliere medicijnen wordt gevraagd."

Homeopatie is een geneeswijze die uitgaat van het principe dat gelijke het gelijke geneest. Stoffen die in grote hoeveelheden bij gezonde mensen een aantal verschijnselen veroorzaken, zouden - toegevend in zeer verdunde hoeveelheden - dezelfde symptomen bij zieke mensen juist kunnen laten verdwijnen. Zo zouden slapelozen baat kunnen hebben bij het homeopatische middel Coffea, dat bestaat uit een minieme hoeveelheid koffie-extract. De paradoxale verklaring daarvoor is dat Coffea werkt, juist omdat grote hoeveelheden koffie gezonde mensen uit hun slaap houden.

Dit is slechts een voorbeeld van de manier waarop homeopaten gebruik maken van planten, mineralen en dierlijke stoffen, nadat ze op een speciale manier zijn verdund en bewerkt.

De homeopatie beroept zich bovendien op een individuele behandeling, waarin gekeken wordt naar het complex van symptomen dat een patiënt vertoont. Zo krijgt een cholera-patiënt die diarree als rijstwater heeft en koud zweet op zijn voorhoofd het middel Veratrum toegevend. Terwijl de cholera-patiënt die daarentegen stinkende, diarree heeft, erg dorstig is en zich zeer angstig voelt, gebaat zou zijn bij Arsenicum.

Inmiddels is de discussie over de werking van homeopatie al jaren in volle gang. Elkaar tegensprekende onderzoeken behandelen de vraag in hoeverre homeopatie is gebaseerd op placebo-effecten. Ook zijn er verschillende hypothesen in omloop over de manier waarop deze middelen werkzaam kunnen zijn: ze zijn immers zó verdund dat ze amper nog één molecule van een stof kunnen bevatten.

In plaats van zich voortdurend in die discussie te mengen, spant Homeopaten zonder grenzen zich liever in voor meer klinisch effect-onderzoek. Zo heeft de organisatie in het Ghanese Tamale een onderzoek onder malariapatiënten uitgevoerd. Daarbij kregen 25 patiënten het reguliere medicijn chlorokine toegediend en werden 30 patiënten met homeopatische middelen behandeld. Na verloop van tijd bleek dat bij 83 % (25 patiënten) van de homeopatische patiënten de malaria-klachten sterk waren verminderd of zelfs verdwenen. In de reguliere groep bleek dat bij 72 % (18 patiënten) het geval.

Homeopatie kan Derde Wereldlanden misschien minder afhankelijk maken van dure westerse medicijnen

Zulk onderzoek kan het mystieke aureool dat homeopatie omgeeft verminderen, denkt Martien Brands. "Beide zijden werken hard aan die mystificatie mee. Geneeskundigen vergelijken homeopatische verdunningen met Rijnwater en geloven niet dat het werkt. Homeopaten doen op hun beurt heel gewichtig over hun vak: pas na 5 jaar studeren zou je ermee kunnen werken", vertelt hij. Bovendien slaan homeopaten elkaar op gereformeerde wijze met de 'juiste leer' om de oren, waardoor de aandacht van de praktische geneeskunst wordt afgeleid. Een fenomeen dat je wel vaker aantreft bij groepen die in de marge verkeren.

Homeopaten zonder grenzen bepleit dan ook een pragmatischer omgang met de homeopatische traditie. Zo brengt de organisatie per ziektebeeld de symptomen in kaart op grond waarvan een diagnose kan worden gesteld. Deze zogenaamde beslissbomen werken een stuk gemakkelijker dan de homeopatie uit de naslagwerken vol ellenlange verhalen van de 19-de eeuwse meesters in de homeopatie. "Uit die naslagwerken is het moeilijk studeren: ze missen iedere didactische opzet.

Heel wat mensen die wel degelijk in homeopatie geïnteresseerd zijn, knappen er op af. En het bevordert de mystiek, die met onze beslissbomen verdwijnt. Wij zoeken uit wat de meest relevante symptomen zijn op grond waarvan je een homeopatische diagnose kunt stellen. En dan blijkt dat homeopatische toepassingen heel eenvoudig kunnen zijn. In Ghana instrueren we mensen in één week!"

Ghana is het Derde-Wereldland waar de Nederlandse afdeling van Homeopaten zonder grenzen de meest frequente contacten mee heeft. Drie maal per jaar geven Nederlandse homeopaten aan artsen en verpleegkundigen een week lang les in homeopatische diagnostiek. De organisatie beroept zich erop een brug te kunnen slaan tussen traditionele genezers die vooral met kruiden werken en reguliere, westers opgeleide Ghanese artsen. Dat is een interessante claim, want homeopatie is weliswaar een alternatieve geneeswijze maar ook één die in het 19-de eeuwse Duitsland is ontwikkeld. Waaruit kan die brug dan bestaan? Martien Brands: "Er is in Ghana een groot cultuurverschil tus-

(Ingezonden mededeling)

**U kunt het niet meenemen,
maar u kunt er wel veel mee doen.**

"Je kunt je geld toch niet meenemen" is een gevleugeld woord. Maar waarom zou u dat ook willen, als u er tijdens uw leven nog zoveel mee kunt doen. Zodat u nog kunt zien hoe nuttig het wordt besteed.

Als u een schenking doet, betekent dat geld geven aan een doel waar u achter staat. Als u het humanisme een warm hart toe draagt, denk dan eens over een schenking aan het Steunfonds Humanisme. Vraag eens om informatie.

**STEUNFONDS
HUMANISME**
POSTBUS 114, 3500 AC UTRECHT
TELEFOON 030 - 31 81 45
BANK C&E 69.97.13.889

GIRO 6168

Ja, ik wil meer informatie over een schenking aan het Steunfonds Humanisme.

Naam:

Telefoon:

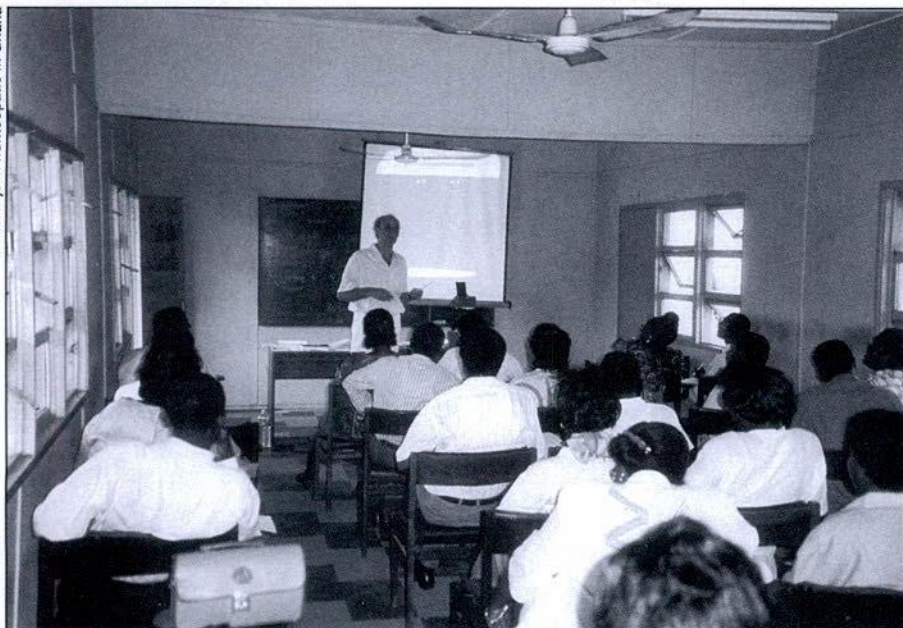
Adres:

Postcode:

Woonplaats:

In een envelop zonder postzegel zenden naar:

Steunfonds Humanisme, Antwoordnummer 2181, 3500 AC Utrecht

sen traditionele genezers en westers opgeleide artsen. De artsen associeren traditionele geneeswijzen met voodoo en bijgeloof, zaken waar ze niets mee te maken willen hebben. Toch zoeken ze naar alternatieven voor dure westerse medicijnen en voor het resistentieprobleem. Een van die alternatieven kan homeopatie zijn." Behalve dat westers opgeleide artsen niet geloven in traditionele geneeskunde, blijkt het ook moeilijk om de werkwijze van traditionele genezers in kaart te brengen. Dat ondervinden de onderzoekers van het Ghanese 'Institute for Scientific Research into Plant Medicine'. "Zij stuiten op een groot probleem: veel traditionele genezers beschouwen hun kennis als geheime, goddelijke kennis die slechts van vader op zoon mag worden overgedragen. Met als gevolg dat onderzoekers zich vaak als ware detectives moeten gedragen: de overdracht van traditionele kennis verloopt stroef, ook al omdat de meeste genezers analfabeet zijn."

Toch ziet Martien Brands ook een relatie tussen traditionele genezers en homeopaten. "Wij kijken net als traditionele genezers eerst naar het individu en pas dan naar de ziekte waar hij of zij aan lijdt. Bovendien gebruiken we soms dezelfde kruiden." Die overeenkomsten zijn volgens hem heel interessant en op zichzelf al een studie waard.

Contact met traditionele genezers is ook van belang omdat hun invloed groot is. Veel mensen stappen eerst naar een traditionele genezer, zijn behandelmethoden zijn vertrouwd en goedkoop. Pas als de traditionele geneeskunst faalt, wenden patiënten zich tot westers opgeleide artsen - als ze die tenminste kunnen betalen. Ook om deze redenen zouden homeopaten een brug kunnen slaan tussen beide geneeswijzen, denkt Brands. Sommige traditionele genezers blijken immers geïnteresseerd in homeopatie. Maar in de huidige praktijk richt Homeopaten zonder grenzen zich voornamelijk op artsen

en verpleegkundigen: zij zijn bekend met de rationele, diagnostische manier van kijken die de homeopatie gemeen heeft met de westerse geneeskunde.

Evenals Artsen zonder grenzen komt Homeopaten zonder grenzen oorspronkelijk uit Frankrijk. Ze zijn in naam aan elkaar verwant, maar van een echte samenwerking is nauwelijks sprake. Tijdens de voorbereiding voor de reis naar de vluchtelingenkampen in Goma heeft Martien Brands wel gesproken over een mogelijke samenwerking met 'Artsen zonder grenzen', maar concrete resultaten heeft dat niet opgeleverd. Als de situatie in de vluchtelingenkampen wat stabiel is en de grootste organisatieproblemen zijn verholpen, zal samenwerking opnieuw worden overwogen.

Martien Brands heeft zelf jarenlang in het bestuur van Artsen zonder grenzen gezeten voordat hij in 1991 Homeopaten zonder grenzen oprichtte. Hij interpreteert de scepsis die zijn organisatie ontmoet als een vorm van onwetendheid. "Homeopatie heeft zich binnen de ontwikkelingssamenwerking nog nauwelijks als geneeswijze geprofileerd." Ook wijst hij op het verschil in doelstelling tussen beide organisaties: "Artsen zonder grenzen is een grote, dynamische organisatie die vooral noodhulp geeft en bij rampen alle benodigde middelen zelf invoert. Is de ramp voorbij, dan vertrekt men weer. Homeopaten zonder grenzen is daarentegen meer gericht op onderwijs, waarbij medici worden opgeleid om de homeopatie in hun bestaande praktijken toe te passen en in eigen land een organisatie van Homeopaten zonder grenzen op te bouwen." Inmiddels beschikken onder meer Peru, Roemenië, Togo, Madagascar en een aantal westeuropese landen over een dergelijke organisatie.

Het wereldwijd verspreiden van homeopatische kennis kan vooral arme mensen ten goede komen, benadrukt Martien

Martien Brands: Artsen zonder grenzen geeft vooral noodhulp. Wij zijn meer gericht op onderwijs.

Brands, al hangt dat af van de toepassing van homeopatische kennis. "Neem Brazilië. Daar werken veel homeopaten. Maar waar waren ze toen er in Noord-Brazilië cholera uitbrak? Ze gaan liever naar dure congressen en behandelen uitsluitend de elite in het land. Terwijl arme mensen juist baat hebben bij homeopatie, ook al omdat ze gewone medicijnen niet kunnen betalen. Het ligt er maar aan waar je prioriteiten liggen. In die zin is geneeskunde bedrijven een vorm van politiek bedrijven."

(Ingezonden mededeling)

Actieve thema-vakanties

Landhuis Poudos in de Gascogne,
nabij Auch in ZW-Frankrijk heeft het

volgende aanbod:

Voorjaarswandelweek

29 april - 6 mei

Cursus Cuisine Francaise

20 - 27 mei

Cultuur/wandelweek voor vrouwen

3 - 10 juni

'Poudos' is een plek voor rustzoekers, ook voor individuele vakanties. Comfortabele kamers, een appartement, gîtes d'étapes, kampeerplek in parkachtige tuin met zwembad. Uitsteken-de keukens en kleinschalig.

Inlichtingen en brochure: Gerda Wieggers, Poudos, 32550 Auterive, Frankrijk. Tel. 00-3362610093, of in Nederland: Els Cuppen, tel. 080-225453 (na 19.30 uur).

Indianenverhalen

De blanke heeft een klok nodig om hem te vertellen wanneer hij honger heeft

Ruim vijfhonderd jaar geleden waren het de Europeanen die Noord-Amerika ontdekten. Ze namen het continent in bezit en brachten het tot geweldige bloei. Aldus het succesverhaal vanuit westers perspectief. De indianen, de oorspronkelijke bewoners, hebben hele andere verhalen. Voor hen waren de blanken vreemdelingen die hun land met geweld in bezit namen. En die de indianen zouden dwingen hun eigen waarden en gewoonten te verloochenen.

Onlangs verscheen een verzameling van deze authentieke 'indianenverhalen'. Een boek dat getuigt van de grootste ramp in de culturele ontwikkeling van de indianen: de blijvende aanwezigheid van de blanke.

Toen de wereld gemaakt werd, kreeg de blanke een steen en de indiaan een stuk zilver. Voor de blanke had de steen geen waarde, hij gooide 'm dan ook weg. En de indiaan kon niets met het zilver en gooide het stuk weg. Maar de steen pakte hij op, vol respect voor de daarin samengebalde heilige kracht. De blanke stopte het stuk zilver in zijn zak; dat was nu zijn bezit, een bron van materiële kracht.

Met dit oude verhaal benadrukken de Cherokee-indianen de diepgewortelde verschillen tussen de indiaanse en blanke waardensystemen. Later zou de indiaan gedwongen worden het zilver van de blanke als ruilmiddel te accepteren. Maar nooit zou de westerse mens de indiaanse verering van de spirituele kracht in een gewone steen kunnen begrijpen.

De Yakui-indianen in Zuidwest-Arizona noemden de blanken *gente de razones*, mensen van de rede. Jullie blanken hebben altijd redenen voor dit en redenen voor dat, zeiden ze. Binnen de traditie van veel indianenvolken zijn verhalen bewaard gebleven over hun ervaringen met het merkwaardige en vaak noodlottige gedrag van de rusteloze en rationaliserende Europeanen en hun nakomelingen. De Amerikaan Peter Nabokov stelde uit die verhalen een bloemlezing samen, waarvan onlangs een Nederlandse vertaling verscheen met als titel 'Waarom neemt u met geweld wat u met liefde kunt krijgen?' Het boek vormt een kroniek van

vijfhonderd jaar indiaans-blanke betrekkingen, gezien door de ogen van de indianen. Het biedt verhalen over de tijd van de eerste ontmoetingen met de blanke vreemdelingen en de daarop volgende eeuwen van onderhandelingen, oorlogen, onderdrukking en deportaties.

Vanuit een westers standpunt is men al eeuwenlang gewend zich bezig te houden met het indianen-vraagstuk. Uit de verhalen in dit boek blijkt dat de indianen met evenveel recht en bezorgdheid konden spreken van een blanken-vraagstuk. Vanuit het perspectief van de oorspronkelijke bewoners van Noord-Amerika is de lezer getuige van de geweldige, telkens terugkerende problemen met die voortvarende, bemoeizuchtige en lawaaiige nieuwkomers, die niet slechts op bezoek kwamen maar voor altijd zouden blijven.

Charles Alexander Eastman, een Santee-Sioux had tot zijn zestiende jaar nog nooit een blanke gezien. In zijn autobiografie *Indian Boyhood* (1902) schrijft hij,

hoe verbaasd hij was toen een oom vertelde over de blanke cultuur. 'Wonderlijk zijn hun daden en vreemd hun manieren,' stelde de oom vast. 'Sommige van hun eigen mensen hebben ze tot bedienden, ja, tot slaven gemaakt. Ze hebben de dag in uren verdeeld, zoals de maanden van het jaar. Eigenlijk berekenen ze alles'. Nog altijd maken de inheemse Indianen grapjes over de blanke die een klok nodig heeft om hem te vertellen wanneer hij honger heeft.

De opvattingen over bezit en eigendom zouden eeuwenlang zorgen voor een enorme kloof tussen de denk- en leefwereld van indianen en blanken. "De hang naar bezit is bij hen een ziekelijke afwijking," oordeelde de Sioux-aanvoerder Sitting Bull een eeuw geleden over de blanken. Vooral het idee dat men grondgebied zou kunnen bezitten of verkopen, was voor de indiaan onvoorstelbaar. Chief Joseph, een leider van de Nez Perné, herinnert zich de laatste woorden van zijn vader: "Je vaders lichaam rust in

dit land. Verkoop nooit de beenderen van je vader en je moeder."

Met de grond waarop zij leven hadden en hebben de indiaanse stammen een directe, haast intieme band. Verbaasd en afwijzend reageerden ze daarom meestal als de blanke geld of geschenken aanbod in ruil voor stukken grond. Het begrip 'Moeder Aarde' is voor hen meer dan een metafoor. 'De ouden geven zich letterlijk over aan het liefkozen van de grond,' schrijft de Sioux-auteur Luther Standing Bear. 'Zittend op de grond voelen ze de nabijheid van de moederlijke kracht.' Het verplaatsen van stammen naar reservaten was in de beleving van de indianen dan ook een zeer ingrijpende, afschuwelijke operatie.

Met verbijstering vertellen de indianen over de jachtmethoden van de blanken. Bij de meeste volken was de jacht en de visvangst een onderdeel van de noodzakelijke activiteiten voor het levensonderhoud. Respect voor wat leefde in de na-

'Waarom neemt u met geweld wat u met liefde kunt krijgen?' - 500 jaar geschiedenis van indianenvolken

KICKING BEAR (SIOUX)

tuur vormde daarbij een basisgegeven. De gedode dieren werden als een geschenk geaccepteerd en vrijwel alles daarvan werd gebruikt. Door de komst van de blanken zou daarin veel veranderen. De marktwaarde van bont en huiden bepaalde vanaf de zestiende eeuw het karakter van de jacht. Toen de bizonhuiden veel geld opleverden, leidde dat tot een onvoorstelbare slachting onder deze dieren. Tussen 1872 en 1874 werden driehalf miljoen bizonen gedood voor hun huid; het vlees bleef liggen rotten op de prairie.

Vanaf hun eerste contacten hebben de nieuwe bewoners geprobeerd de indianen andere manieren van leven bij te brengen. In de 17-de eeuw al boden ze de Iroquois in het noordoosten onderwijs aan voor hun zonen. Al spoedig werd duidelijk dat het voortbestaan van de eigen cultuur door deze scholing op het spel kwam te staan. "Als we onze kinderen naar school sturen, is het alsof we ons hart weggeven", zei een Navajo-ouder.

Eeuwenlang al reageert de Amerikaanse politiek op het zogenaamde indianenvraagstuk. 'We zullen ervoor moeten zorgen dat de indianen op een intelligente manier egoïstisch worden', aldus een politicus, en hij bedoelde dat positief. Het beleid heeft in die honderden jaren verschuivingen laten zien tussen elimineren, deporteren, isoleren en integreren. Uit de verhalen die de indianen zelf vertellen, blijkt hoe de blanke bij elke invulling van het beleid de eigen realiteit, de eigen belangen als enige norm erkent. In een gesprek met inheemse leiders vroeg de topambtenaar Myer in 1950: "Wat kunnen we toch doen om de indiaan te amerikaniseren?" Het antwoord luidde: "Hoe kunnen we jullie amerikaniseren? Wij indianen zijn er al zo lang mee bezig jullie respect bij te brengen voor de opvatting van je broeder."

Lange tijd was het tekenen van verdragen de standaardmethode om van de indianen te krijgen wat men hebben wilde. De blanken, waarschijnlijk heen en weer geslingerd tussen hebzucht en geweten, gebruikten het geduldige papier om de rijkdommen van het 'ontdekte' land eerlijk en wettig in bezit te nemen. Achteraf vertellen de indianen hoe ze zich daardoor bedrogen voelden. Vaak werden een paar willekeurige vertegenwoordigers van de stam overgehaald een krabbel te zetten onder een tekst waar ze geen woord van konden lezen. Achteraf werd dan het hele volk gedwongen zich aan het verdrag te houden, grondgebied af te staan of zelfs te verhuizen naar een ander gebied.

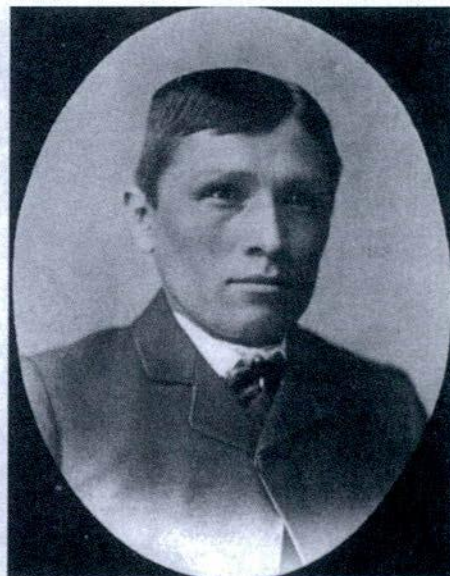
De Europeanen zagen de indianen, die meer dan één god aanbaden en offers brachten aan de natuur, als een misleid en minderwaardig mensensoort. En dus lieten de 'ontdekkers' zich vergezellen door missionarissen en zendelingen om het christelijke geloof te prediken. Aanvan-

Een Navajo-ouder: 'Als we onze kinderen naar school sturen, is het alsof we ons hart weggeven'.

kelijk stonden de indianenvolken niet afwijzend tegenover de verhalen over een nieuwe medicijnman, die een zoon van god zou zijn. Maar uiteindelijk liep het toch uit op de dwang eigen gebruiken en overtuigingen af te zweren.

Tot op de dag van vandaag ziet de indiaan zich geplaagd voor het dilemma van cultureel of economisch overleven. Voor de meesten bleef dikwijls geen andere

spectief is op zich niet uniek. Dat gebeurde bijvoorbeeld ook al in de videofilm 'Het is de aarde die huult', gemaakt door Pat van Boeckel in 1985, en in het door Frans Wojciechowski uitgegeven boekje 'De indianen van Noord-Amerika' (1990). De Stichting Nanai (Nederlandse Aktie-groep Noord Amerikaanse Indianen) geeft voorlichting over de actuele situatie van indiaanse volken. Met ruim

Foto's boven: de Amerikanisering van de Indiaan: De gedaante-verandering van de Navajo-indiaan. Tom Torleno na drie jaar op de indiaanse ambachtschool in Carlisle. Foto's zijn omstreeks 1880 gemaakt.

keus over dan voor minimale materiële en fysieke zekerheid. In dat licht is het verrassend te lezen, dat er nog altijd sprake is van cultureel zelfrespect en een nadrukkelijk besef van de indiaanse traditie.

Het bijzondere van dit boeiende boek is vooral de authenticiteit van de verhalen. In een rustige vertelstijl, vaak gekenmerkt door eenvoud, wijsheid en humor, vertellen de indianen over een tijdsbestek van vijf eeuwen zelf hun verhaal.

De verhalen zijn deels thematisch, deels chronologisch geordend. Dat kan zo nu en dan enige verwarring veroorzaken bij het lezen. De kritische lezer zal ook merken dat de samensteller niet geheel ontkwam aan het gevaar de leef- en denkwereeld van de indianenvolken te romantisieren.

Het benadrukken van het indiaanse per-

1700 donateurs geeft de stichting directe morele en financiële steun aan indiaanse activiteiten.

'Waarom neemt u met geweld wat u met liefde kunt krijgen?', 500 jaar geschiedenis van indianenvolken, samengesteld door Peter Nabokov. Uitgeverij Contact, Prijs: f 49,90

Het adres van de Stichting NANAI is: Kamgras 23, 3068 CB Rotterdam, tel: 010-4209844

Wereldvrouwen centraal

In september organiseren de Verenigde Naties in Beijing de 4e Wereldvrouwen-conferentie. Belangrijke thema's zijn vrede en veiligheid, duurzame ontwikkeling en mensenrechten. Voorafgaand aan deze conferentie worden er in Utrecht verschillende bijeenkomsten gehouden, waaraan o.a. het Humanistisch Overleg Mensenrechten (HOM) medewerking verleent.

Op zondag 12 maart is er een manifestatie over Tibetaanse vrouwen in Tibet en in ballingschap, georganiseerd door de Tibet Support Groep Nederland en het HOM. De manifestatie sluit aan op een initiatief uit India. Daar werd op 12 maart 1994 het Internationale Jaar van de Tibetaanse Vrouw afgekondigd, als voorbereiding op de wereldvrouwenconferentie in Beijing. Precies 35 jaar eerder demonstreerden 15.000 vrouwen in de Tibetaanse hoofdstad Lhasa tegen de Chinese bezettingsmacht in hun land. Voor Tibetaanse vrouwen, maar ook voor de internationale vrouwenbeweging vormt China, als gastland van de conferentie, een cynisch gegeven vanwege de stelselmatige en grootschalige schending van mensenrechten. Programma-onderdelen van de manifestatie: opening door Tibetaanse geestelijke; voordracht jaarlijkse 10 maart rede Dalai Lama; video 'A Prayer for the Enemy' over het verzet van gevluchte Tibetaanse nonnen; forum toegespitst op mensenrechten van vrouwen en vrouwen in conflictsituaties met Tsering Norzom (voorzitter Tibetan Women's Association, India), Tsering Youdon Jampa (voorzitter TSG-NL), Ellen Verwiel (HOM) en een deskundige op het terrein van internationale afspraken over mensenrechten; Potala Band met Tibetaanse muziek en dans.

Lokatie: Zalencentrum Trianon, Oudegracht 252, Utrecht Tijd: 12 maart, van 12.30 tot 17.45 uur. Entree: f 7,50 (f 5,- met TSG-NL kortingspas). Voertaal: Nederlands. Informatie: HOM, Ellen Verwiel, tel: 030-392134/392100, fax: 030 - 367104. Woensdag 15 maart: 'Vrouwen en mensenrechten', in het kader van het informatief programma 'Leading ladies' van Intercultureel Centrum RASA en COS Utrecht. Vertoning van de video

vrouwen om de vrede te herstellen. Aansluitend discussie, onder leiding van Martha Meijer, coördinator HOM en ex-voorzitter Amnesty International Nederland.

Plaats: RASA, Pauwstraat 13a Utrecht. Tijd: 15 maart, vanaf 20.30 uur. Entree: f 10,-; CJP/65+/Upas f 7,50; RASApas f 5,-. Op 15 maart is de kassa van RASA open om 19.30 uur. Reserveren voor 15 maart is mogelijk bij RASA van dinsdag

t/m vrijdag. Telefoon: 030-316040. Bij RASA kunt u ook informatie vragen over andere, nog resterende activiteiten i.v.m. de wereldvrouwenconferentie, zoals: een optreden van de Indonesische zangeres Ida Widawati (18 maart) en een vraaggesprek met Chinese schrijfster Zhang Jie (29 maart).

Donderdag 30 maart, 'Chinese vrouwen en de 4e Wereldvrouwenconferentie', georganiseerd door het Breed Overleg Vrouwen en Ontwikkeling (BOVO) en het HOM. Een aantal sprekers gaat in op de vraag hoe het is gesteld met de naleving dan wel schending van de economische, sociale en culturele mensenrechten van vrouwen in China, geplaatst in het licht van de actuele economische en politieke ontwikkelingen. Welke consequenties heeft dit voor hun mogelijke betrokkenheid bij, of uitsluiting van de 4e VN-Wereldvrouwenconferentie. De BOVO Nieuwsbrief nr. 2 zal in het teken

staan van deze themamiddag. Deze is vooraf te bestellen bij BOVO en op 30 maart aan de zaal verkrijgbaar. Plaats: Zalencentrum Zeezicht, Nobelstraat 2, Utrecht. Tijd: 30 maart, vanaf 13.30 uur. Entree: f 5,-. Aanmelding: svp schriftelijk bij BOVO, F.C. Donderstraat 23, 3572 JB Utrecht. Informatie: HOM, Ellen Verwiel, tel: 030-392134/392100 en BOVO, Marian vd Wiel, tel: 03403-50058.

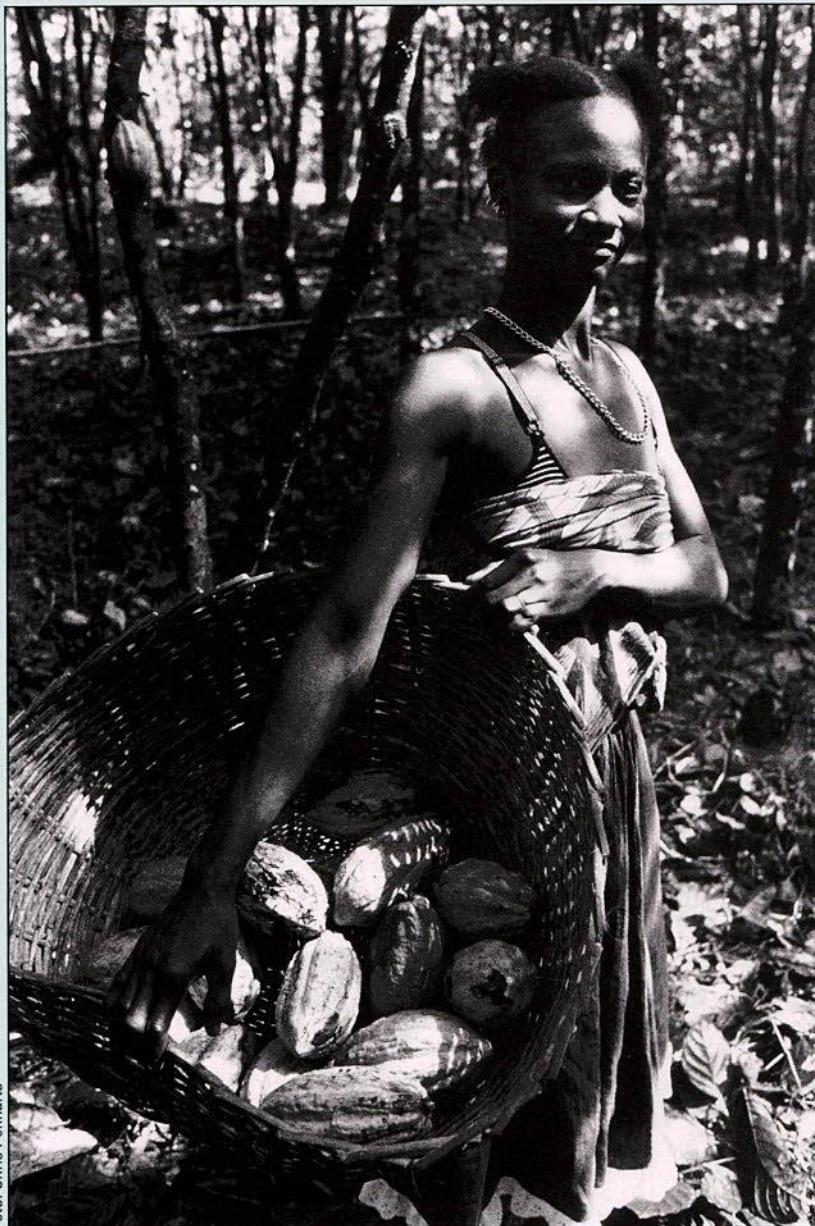

Foto: Chris Pennarts

'Breaking the Silence', met getuigenissen van vrouwen over de schending van hun rechten in conflicten en oorlogen. De getuigenissen werden afgelegd op een tribunaal tijdens de VN-Wereldconferentie Mensenrechten in 1993. Winde Evenhuis, medewerkster van het HOM, voert een vraaggesprek met de twee vluchtelingenvrouwen Nives Rebernak uit Kroatië en Farah Karimi uit Iran, o.a. over initiatieven van

staa van deze themamiddag. Deze is vooraf te bestellen bij BOVO en op 30 maart aan de zaal verkrijgbaar. Plaats: Zalencentrum Zeezicht, Nobelstraat 2, Utrecht. Tijd: 30 maart, vanaf 13.30 uur. Entree: f 5,-. Aanmelding: svp schriftelijk bij BOVO, F.C. Donderstraat 23, 3572 JB Utrecht. Informatie: HOM, Ellen Verwiel, tel: 030-392134/392100 en BOVO, Marian vd Wiel, tel: 03403-50058.

ZONDAGMIDDAGEN IN NIJMEGEN

Op 12 maart spreekt
in Nijmegen
professor Nelissen,
milieudeskundige,
over

'Verslavend lekker en
nooit genoeg':
Kun je consumptiegedrag
veranderen als je dat wilt,
of is dit eerder gezegd
dan gedaan?

Op 9 april houdt
professor Hoefnagels, geriater,
een inleiding met discussie over
'Ouderen en zingeving'.

Deze maandelijkse bijeenkomsten
worden gehouden in De Schakel,
Archimedesstraat 9
te Nijmegen en beginnen
om 14.00 uur.

De toegang is gratis.
Informatie:

tel. 080-441091/08894-21004.

LANDELIJKE VROUWENDAG OP 11 MAART

Dr. Ulla Jansz (foto), docent
Feministisch-Historische Humanistiek
aan de Universiteit voor Humanistiek en
dr. Liedeke van Vucht Tijssen, lid van
het College van bestuur van de
Universiteit Utrecht en bestuurslid van
de Universiteit voor Humanistiek, zullen
's morgens hun licht over de stelling
'Humanisme is vrouwelijk' laten
schijnen. Omstreeks 12.00 uur bekijkt
cabaretière Riet Karsenbarg dit
onderwerp op haar manier.

Na de eenvoudige lunch zijn er
gespreksgroepen waar de deelnemers
van gedachten kunnen wisselen en
nieuwe plannen kunnen maken. Tot slot,
na de thee, zingen we vrouwenliederen
onder leiding van Mies Louman.

Tijd: zaterdag 11 maart van 10.00
tot 16.30 uur. Plaats: CSB-gebouw,
Kromme Nieuwe Gracht 39 in Utrecht.

Kosten: f 25,- (+ f 5,- voor de lunch)
overmaken op giro 197930
ten name van Humanistisch Verbond te

Utrecht onder vermelding van
'Vrouwendag 1995'. Kunt u meer
betalen, dan graag een hoger bedrag
overmaken. Wilt u van kinderopvang

gebruik maken, vermeld dan het aantal
en de leeftijd van de kinderen.
Verdere informatie: Ariane de Brauw,
tel. 030-392131.

Rekenschap vernieuwd

(Ingezonden mededeling)

Keihard de lekkerste wil Rekenschap niet worden, maar toch is het driemaandelijks tijdschrift van de Humanistische Stichting Socrates vanaf het maartnummer in een geheel nieuw jasje gestoken. Want hoewel Rekenschap dieper ingaat op maatschappelijke ontwikkelingen en daarbij woorden van meer dan drie lettergrepen niet schuwt, wil dit nog niet zeggen dat de lezers het blad ook met een vergrootglas moeten lezen. De vormgeving is daarom ingrijpend veranderd: een nieuw logo en omslag, een grotere, makkelijker leesbare letter, een andere papiersoort en een ééncolomsopmaak. Met deze vernieuwing hoopt de redactie dat Rekenschap leesbaarder, en voor een groter publiek toegankelijk is geworden. Gelijktijdig met het invoeren van de nieuwe vormgeving is de redactie een campagne begonnen om meer mensen te laten kennismaken met Rekenschap. Zo is het ondermeer mogelijk om een proefnummer gratis thuis te ontvangen (zie voor details de advertentie elders in deze Humanist).

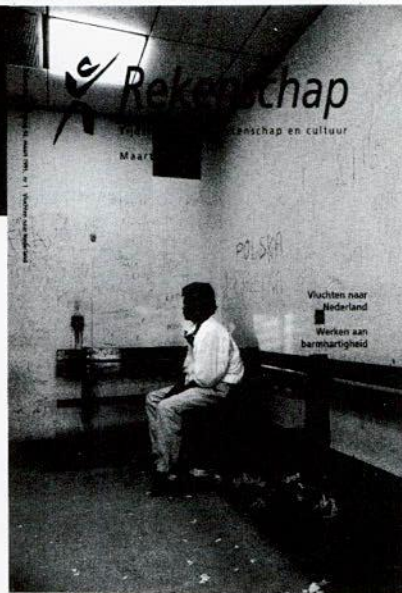
Het maartnummer gaat in op een zeer actueel thema: het vluchtelingenbeleid van Nederland. Hoewel Neder-

land de naam heeft een zeer gastvrij land te zijn, blijkt uit de geschiedenis dat vluchten naar Nederland nooit een eenvoudige zaak is geweest. Of het nu ging om Belgen, Joden, Hongaren of Chilenen: de Nederlandse regering heeft vrijwel altijd argumenten gezocht - en gevonden! - om zo min mogelijk vluchtelingen op te nemen. Het principiële argument van het recht op asiel speelde alleen een rol wanneer duidelijk was dat de belangen van de staat niet geschaad werden. Of liever nog: alleen die vluchtelingen werden opgenomen die een positieve bijdrage - bijvoorbeeld als mijnwerker - konden leveren aan de Nederlandse economie. Het beginsel van solidariteit waarop de Europese verzorgingsstaat is gefundeerd, is kennelijk vooral bedoeld voor de eigen bevolking.

In dit nummer verder een artikel van voormalig HV-voorzitter Jan Glastra van Loon over het menselijke gezicht van het humanisme. En ook de tekst van de Socrateslezing 1994 van Cornelis Verhoeven over de werken van barmhartigheid is opgenomen, samen met de twee co-referaten.

Lees naast De Humanist óók Rekenschap

De toekomst van de verzorgingsstaat, het vluchtelingenbeleid, veranderingen in de zorgverlening: complexe onderwerpen waarover u dagelijks in de krant leest. Bent u geïnteresseerd in analyses die verder gaan dan de waan van de dag, dan is Rekenschap misschien iets voor u. Een driemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en cultuur, dat fundamentele ontwikkelingen in de samenleving analyseert en van commentaar voorziet.

Vanaf het maartnummer is Rekenschap geheel vernieuwd: prettiger leesbaar, ander papier en een mooiere omslag.

De Humanist en Rekenschap: een prima combinatie!

Kennismaken is nu heel aantrekkelijk: bij een proefabonnement van f 40,- (vier nummers, normaal f 50,-) ontvangt u gratis de bundel *Mensbeelden; essays over humanisme en maatschappij* (winkelwaarde f 29,90).

U kunt ook eerst een gratis proefnummer aanvragen.

Bel of schrijf met: Stichting Socrates

Antwoordnummer 2181, 3500 VB Utrecht (postzegel niet nodig). Tel.: 030-392131.

Rekenschap wordt uitgegeven door de Stichting Socrates, een werkstichting van het Humanistisch Verbond.

Leven en dood in Oslo

Van 16 tot 19 februari waren raadslieden, uitvaartbegeleiders en counselors uit diverse landen bijeen in Oslo, onder auspiciën van de Europese organisatie van Humanistische

Professionals (EHP) en de Europese Humanistische Federatie (EHF, de Europese lidorganisaties van de International Humanist and Ethical Union).

In een ontspannen sfeer waren er workshops over kwaliteit, ritueel en uitvoering van uitvaartbegeleiding en lezingen over menselijke waardigheid bij leven en dood. Al zijn er enige verschillen in cultuur en uitvoering, er bleek ook verrassend veel overeenstemming in de inhoudelijke ideeën over uitvaartbegeleiding. In alle deelnemende landen - Noorwegen, Engeland, Duitsland, België, Finland en Nederland - groeit de vraag naar begeleiding van uitvaarten door humanisten. Belangrijk discussiepunt was dan ook hoe humanisten een herkenbare vorm kunnen geven aan deze ceremonieën. Veel belangstelling was er voor een waardige dood, waarbij opviel dat er enige re-

serve was ten opzichte van de Nederlandse euthanasiepraktijk. Woorden blijken heel belastend te zijn, zoals voor Duitse humanisten het woord 'euthanasie'. Alleen woorden kunnen gemakkelijk onrecht doen aan de beleving van het einde van het leven; stilte is dan vaak beter op zijn plaats. De samenhang tussen leven en dood werd door één van de deelnemers aan het seminar treffend weergegeven: 'Live and death are each others friend - each beginning has an end' (Leven en dood zijn elkaars vrienden - elk begin heeft een eind). Schrijf voor meer informatie over de EHF naar de Europese Humanistische Federatie, Postbus 114, 3500 AC Utrecht (P. de V.)

(Ingezonden mededeling)

Cochénille
Cochénille
Cochénille

Driejarige opleiding gedurende negen weekeinden per jaar

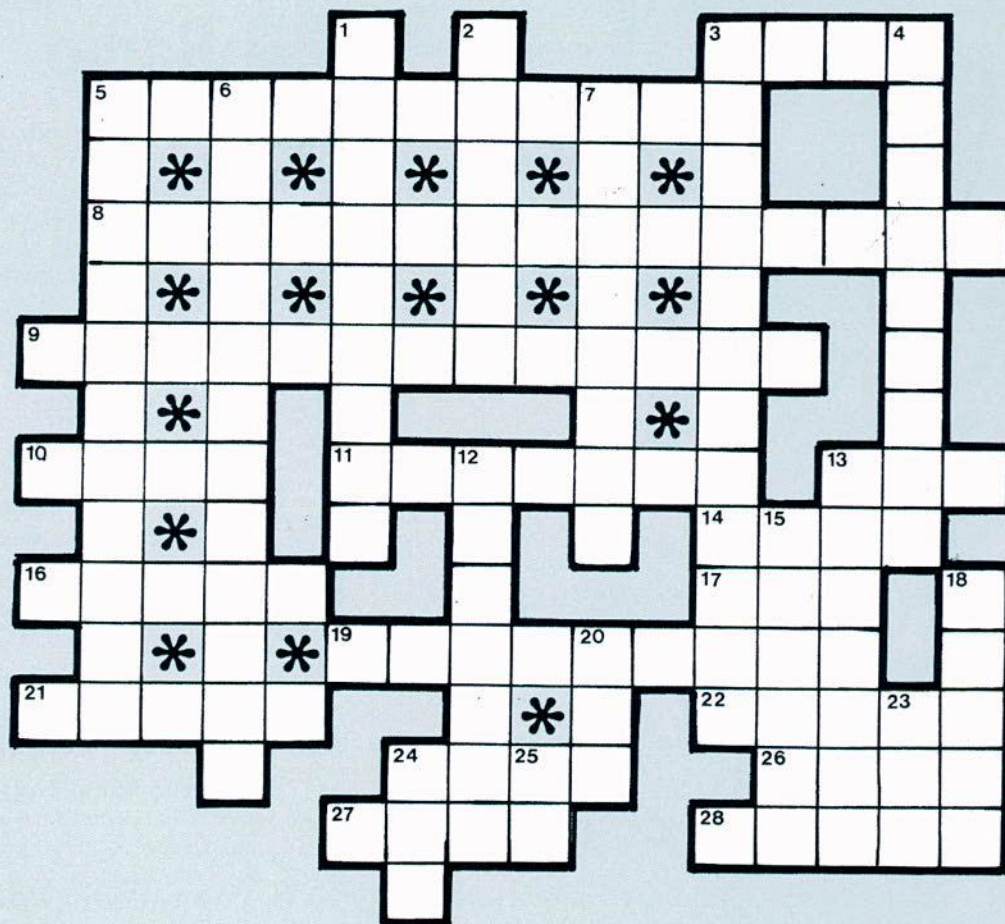
Roodetorenstraat 12
7201 DH Zutphen
Tel. (05750) 19890/20738

School voor kunstzinnige therapie en psychosynthese

Ook zomer workshops

CRYPTOGRAM

door Evert Wassenaar

Horizontaal:

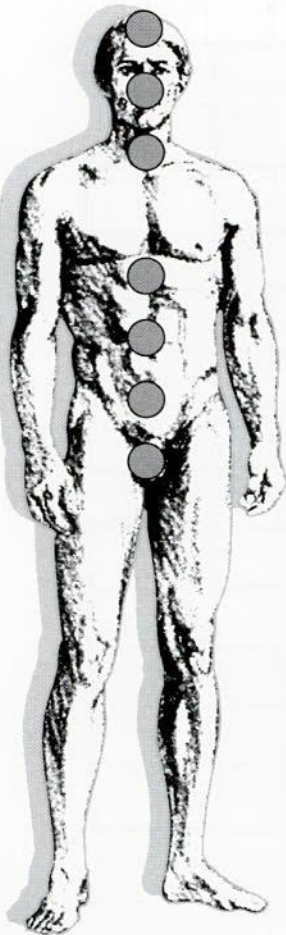
- 3 Smalle basis voor toerisme. (4)
- 5 Hij heeft het en geeft ze in veelvoud. (11)
- 8 Nù peinzen ze er niet over. (15)
- 9 Maakt tijd en ruimte. (13)
- 10 Naprater. (4)
- 11 Feestelijke boom, waarom gedanst werd. (7)
- 13 Muzikaal oud vrouwtje. (3)
- 14 Voorteken na 'n familielid. (4)
- 16 Sterke stroming in een glas water. (5)
- 17 Driemaal 'klinkende' uitroep. (3)
- 19 Nicht van Rooie Sien? (9)
- 21 Meisje, vis of vogel. (5)
- 22 Minderen doet min of meer pijn. (5)
- 24 Nuffig meisje in bed. (4)
- 26 Verkiest u boven het geloof. (4)
- 27 Kerel die probeert te verkopen. (4)
- 28 Vrouw en kinderen waren in Limburg. (5)

Verticaal:

- 1 Al met al is u geen egoïsme aan te wrijven. (9)
- 2 De aanvoerder is helaas in Duitsland. (6)
- 3 Zeer oude misdaad en helaas nog actueel. (12)
- 4 Geen gondeliers, maar wel bestuurders te Venetië. (9)
- 5 Werkloze. (11)
- 6 Oud crimineel kledingstuk. (12)
- 7 Menigeen betaalt zich nog blauw aan zo'n huis. (9)
- 12 Ruim verslaan en conserveren. (7)
- 13 Doen klokken in Duitsland. (7)
- 15 Zoete lieve Gerritje en omgeving. (6)
- 18 Het is huilen in die stad. (5)
- 20 Meisje in straalvliegtuig. (3)
- 23 Onder deze plaats wordt veel verklaard. (3)
- 24 Daarmee kijkt men minachtend. (3)
- 25 Gewijde stilte. (2)

Oplossing cryptogram februarinummer:

W K M V E E G L O
 A A N H O U D E R K O U S
 A O E R E P T
 A R M O E D E B R J O B
 S C H I P E Z E L A K E N
 H E N Z O N E B A L S
 I W V L E I D E N
 S C H A D E A V O N D E I M
 A U R U I R N I E T
 S N O R T Y D E N K T E
 Z E S G A A T J E S
 H I N K E N S A E T
 E A S R E M E D I E W E G
 E I N D P O A A R
 K W A A L
 K

We hebben
alle
alterna-
tieven
even
naast
elkaar
gezet voor
u.

Alternatieve opleidingen
New age technieken
Additieve geneeswijzen
Natuur-bewust leven
Gezonde voeding
Spiritualiteit...

Op de elfde ONKRUID Opleidingen- en
Gezondheidsbeurs.

Zondag 26 maart in de Sporthallen Zuid in
Amsterdam.

Entree f 15,-. Kaarten aan de zaal.

Een dag die uw leven kan veranderen (of
tenminste uw nieuwsgierigheid bevredigt).

Meer informatie bij ONKRUID, tel. 02294-2800

Humanist

RTV-PROGRAMMA'S

Radio

Het Humanistisch Verbond zendt zijn radioprogramma's uit op Radio 5, de opinie-zender van Nederland, te vinden op de Middengolf, 1008 Mhz. En natuurlijk ook op iedere kabel. Iedere maandag van 13.00 tot 15.00 uur zijn drie programma's te beluisteren.

13.10 uur **Het voordeel van de twijfel**

Elke week een tot nadenken stemmende documentaire.

Eindredactie Kees Vlaanderen.

14.03 uur **Boven het Dal**

Live interviewprogramma met gasten die in hun leven nog plaats hebben voor idealen.

Eindredactie Dorotheë Forma.

14.30 uur **De Verbeelding**

Programma over boeken en schrijvers onder redactie van Yolanda Mante, Rina Spigt en Ilonka Verduren.

Een voetnoot bij de wereldgeschiedenis

Op 1 februari ontving Erik Hogenboom voor zijn documentaire Joden van Beek (uitgezonden 11 april vorig jaar) de J.B. Broeks-
z-prijs (radio). De jury roemde 'de hoge kwaliteit, de strakke vorm-
geving, de goede montage, de uitstekende presentatie en sfeer.'
Daarom is dit programma nogmaals uitgezonden, samen met
twee andere documentaires. De programma's vormen het drieluik
'Een voetnoot bij de wereldgeschiedenis. Beek tijdens de oorlog'.
Met de geschiedenis van het Limburgse Beek wordt het grote ver-
haal van de Tweede Wereldoorlog teruggebracht tot het leven in
een klein dorp waarin zich dramatische wendingen voltrokken.
Voor het programma 'Joden van Beek' waren vernielingen op de
joodse begraafplaats aanleiding om terug te kijken naar het leven
in het dorp, waar voor de oorlog 28 joodse mensen leefden. Het
programma beperkt zich tot de ontwikkelingen in deze plaats
vanaf 1930 en laat zien hoe de opgejaagde dorpsgenoten bescher-
ming kregen. Veertien joodse onderduikers hebben de oorlog
overleefd. De titel van de tweede documentaire, 'Wij lieten hen
gaan', is ontleend aan wat er in Beek op een monument staat ter
herdenking van het feit dat ruim vijftig jaar geleden de zigeunerfa-
milie Franz werd opgepakt om naar Auschwitz getransporteerd te
worden. De NSB-burgemeester van Beek ondervond destijds we-
nig tegenstand bij de deportatie van de familie Franz, die via Wes-
terbork in Auschwitz terecht kwam. Veel Beekenaren schamen
zich daar nog steeds voor en willen dat onder andere door het mo-
nument de wereld laten weten. Erik Hogenboom en Frans Jenne-
kens maakten een reconstructie van de gebeurtenissen in 1944 en
documenteerden de collectieve wroeging anno 1993. Het derde
programma is 'Vier mijnwerkers in een dodencel'. Op 29 april
1943 liet de Duitse bezetter weten dat alle Nederlandse militairen
zouden worden ingezet in de oorlogsindustrie. Daarop braken
overal spontane stakingen uit. Ook in de mijnindustrie. Vanuit
Beek, waar veel mijnwerkers woonden, werd het verzet tegen de
Duitse proclamatie georganiseerd. De Duitsers paktten, om de sta-
king te breken, veel mannen op, van wie er tien ter dood veroor-
deeld werden. Vier daarvan kwamen uit Beek. Erik Hogenboom
en Frans Jennekens reconstrueerden de staking in de Mauritsmijn,
onder andere aan de hand van het verhaal van Chris Peters, een
van de vier Beekse ter dood veroordeelden. Zestien dagen zat hij
met zijn drie dorpsgenoten in de dodencel, toen werden ze overge-
bracht naar concentratiekamp Dachau. Alle vier overleefden ze
echter de oorlog. Dit laatste programma wordt uitgezonden in
Het voordeel van de twijfel op maandag 13 maart. U kunt de drie
documentaires thuisbezorgd krijgen op cassette. Maak daartoe
f 25,- over op gironummer 9449 t.n.v. HOS te Hilversum en ver-
meld er duidelijk bij 'Drie maal Beek'.

Televisie

Het televisieprogramma 'Zonder verleden geen toekomst' kreeg ook de J.B. Broekzprijs. Dit programma van Rob Hof, naar een idee van Afra Jonker, gaat over de pijn en ontredde in Kroatië.

Dinsdag 14 maart
15.30 uur, Nederland 2

Yoy - Beware! Watch Out!

Woensdag 15 maart
22.50 uur, Nederland 1

Vraag en aanbod (Slot) - Verhuis

In 1947 werden noodwoningen gebouwd in het mijngebied van het Belgische Waterschei. Deze waren bestemd voor de opvang van Oost-Europeanen die in de mijnen kwamen werken. Het betrof mensen uit Polen, Rusland, Litouwen en Oekraïne die in Duitse kampen gevangen hadden gezeten. De wijk kreeg de naam van het lokale café: Texas. In 1986, toen de mijnen definitief sloten, stonden de noodwoningen er nog altijd. In 1994 bedacht men dat er op het gebied waar Texas zich bevond, een groots pretpark moest verrijzen. Aan de huurders van de woninkjes werden nieuwe huizen beloofd, vlakbij en met acceptabele huren. Die nieuwe wijk ligt er inmiddels, maar de huizen ervan staan nog steeds leeg - door onenigheid tussen de Kempense Steenkoolmijnen en de Belgische overheid zijn de bewoners van Texas nog altijd niet verhuisd. Sommige bewoners hebben al maanden hun bezittingen ingepakt en spullen te koop aangeboden: stallen, kippen, kachels - en herinneringen. Het zijn de herinneringen, waarmee de veelal stokoude bewoners zich in leven houden. Herinneringen aan een niets en niemand ontziende tijd, aan werken in de mijnen tot je er van de hitte bij neerviel, aan ouders die nooit thuis waren. Al met al regeren in de 'nederzetting' afwisselend bitterheid en melancholie; in Texas staat de verhuizing voor de deur, maar niemand weet wanneer. Een programma van Netty van Hoorn.

Dinsdag 21 maart
15.30 uur, Nederland 1

Yoy Europa - De wereld van Paqui

Woensdag 22 maart
22.50 uur, Nederland 1

Lucebert, tijd en afscheid

Gouden Kalf voor de beste korte documentaire op het Nederlands film festival 1994 en Nederlandse Oscarinzending 1995.

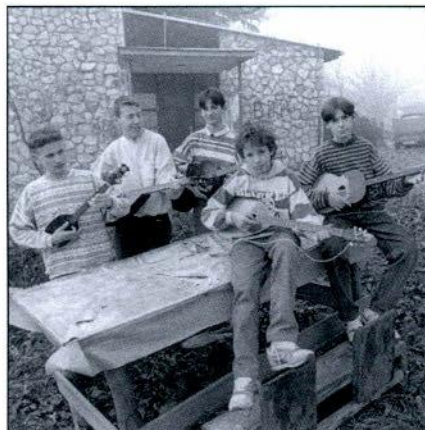
De films 'Lucebert, dichter-schilder' (1962) en 'Een film voor Lucebert' (1966) gaan niet alleen over het werk van Lucebert, ze zijn ook voorbeelden van de visie en de ontwikkeling van de filmmaker Johan van der Keuken. In een derde Lucebert-film wilde hij laten zien hoe Lucebert in een constante bezetenheid een grote hoeveelheid beeldend werk en poëzie produceerde. Maar Lucebert overleed. Er bleef de filmmaker niets anders over dan een impressie te maken van het atelier van de kunstenaar, een film over wat hij achterliet. Niet alleen de sfeer van deze werkruimte en wat daar nog van zijn werk en aanwezigheid te vinden is, zoals het hoekje waar hij zijn gedichten schreef. Maar ook de aanwezigheid van spelende kleinkinderen, de laatste tekeningen die Lucebert maakte, zijn stem die een gedicht leest....

'Als je weet waar ik ben zoek me dan' (1994) sluit aan op de twee eerste films; ze beslaan samen dertig jaar en vormen een drieluik van literaire en kunst-historische waarde.

Dinsdag 28 maart
15.30 uur, Nederland 2

Yoy - Eens kom ik terug in Vukovar

'Het is verschrikkelijk. Ik had nooit gedacht dat zoiets kon gebeuren. Steeds als ik beseft dat het echt zo is, wordt alles anders voor me.' Dat zijn de woorden van de twaalfjarige Srdan (op de foto op de voorgrond), die drie jaar geleden moest vluchten uit Vukovar, een van de belegerde bolwerken van de Servirs. Onder de oorspronkelijke - Kroatische - bewoners die moesten vluchten, bevinden zich ook vele kinderen en jongeren. Ze leven nu al weer enige tijd in vluchtelingenkampen in en rond Zagreb. Ook Srdan, wachtend tot hij terug kan naar Vukovar, hopen ooit nog eens piloot te worden. Samen met andere jongens is hij een band begonnen, de Vukovar Band. Met de traditionele Kroatische muziek treedt de band

op voor scholen en in andere kampen. 'Dankzij de muziek vergeet ik alles... de bommen... de granaten... dat mijn opa voor mijn ogen werd doodgeschoten.'

Woensdag 29 maart
22.50 uur, Nederland 1

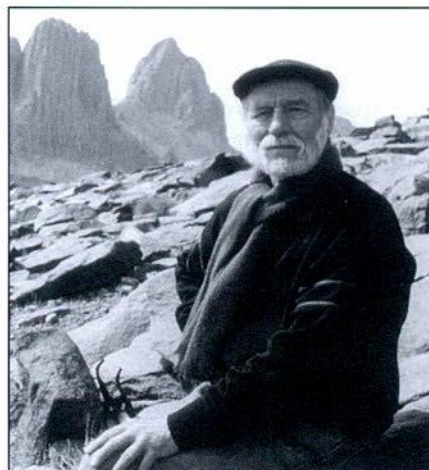
Karel Appel

Karel Appel is, de zeventig gepasseerd, nog altijd een onstuimig fenomeen. Hij werkt in een continue stroom van creatieve energie. De filmer Mat van Hensbergen volgt Appel bij een groot aantal van zijn bezigheden. Hij schetst een model dat rondloopt in zijn atelier in Manhattan; hij werkt in Amsterdam aan de decors voor de opera Noah; hij is in zijn immense atelier in Connecticut bezig met zijn gigantische sculpturen.

Op hun gezamenlijke zwerftocht ontstaat een beeld van de achtergronden van Appels werkwijze en zijn niet aflatende pogingen op allerlei manieren de materie te beheersen. Een rusteloze zoeker die pas in het vredige landschap van Toscane even op adem schijnt te komen.

Woensdag 5 april
22.50 uur, Nederland 1

Het Afrikaanse Gezicht van Corneille

Documentaire over de Nederlandse kunstschilder Corneille. Het Afrikaanse gezicht van Corneille begint in Parijs, in zijn atelier dat volgepakt staat met Afrikaanse kunstvoorwerpen. Afrika is Corneilles passie. Hij heeft in zijn leven verschillende reizen gemaakt door Afrika die zijn werk beslissend hebben beïnvloed. Om de passie te doorgronden, en om de Afrikaanse invloed op zijn werk als het ware te reconstrueren, gaat Corneille in de film nogmaals op reis door dat continent.

De reis gaat langs de mensen, rituelen, vormen en kleuren die Corneille zijn hele schildersleven al meedraagt. Langzaam wordt duidelijk hoe hij kijkt en op welke wijze precies Afrika binnensluipt in zijn schilderijen. Een film van Jos Wassink.

Invullen is de boodschap

In het februari-nummer werd in deze rubriek een schets gegeven van een aantal keuzen die binnen het Humanistisch Verbond – en wat ruimer in de humanistische beweging – moeten worden gemaakt. Tegen de achtergrond van die keuzen is inmiddels een begin gemaakt met de invulling, of de voorbereiding daartoe. Immers, kiezen heeft alleen betekenis als met de uitkomst iets gedaan wordt. En zij die sympathiseren met het humanistisch denken, verwachten daarom leesbare, zichtbare, hoorbare en verstaanbare acties. Goed, ditmaal over de invulling dus.

Er zijn door delegaties van het hoofdbestuur, tezamen met medewerkers van het landelijk bureau, ontmoetingen geweest met besturen van een viertal grote afdelingen. Doel: versterking van het begrip over en weer van enerzijds de achtergronden van het verbondsbeleid, anderzijds de specifieke plaats en rol van de afdelingen daarbij en vooral ook van de vrijwilligers in en buiten de afdelingen. Dit alles te vertalen in herkenbare acties en activiteiten. Daarbij het begrip te wekken dat niet alles tegelijk en ineens kan en sommige dingen helemaal niet (mits dan maar duidelijk is waarom niet). De hier bedoelde vier ontmoetingen vonden in het bijzonder plaats met het oog op het komend congres van de 18de maart. Het ging erom de kern van de bezwaren binnen sommige afdelingen tegen de overgang van een congres met afgevaardigden naar een ALV (algemene ledenvergadering) met rechtstreeks stemrecht voor betrokken leden, beter te leren kennen en om te trachten deze bezwaren geheel of in voldoende mate weg te nemen.

Van meer principiële betekenis bij de beleidsvoorberei-

ding en de –bijsturing vindt dit hoofdbestuur de regionale bijeenkomsten waarin rechtstreeks contact letterlijk ‘gedachtenwisselingen’ plaatsvinden met het doel het Humanistisch Verbond op die koers te krijgen die naar de opvattingen van een ruime meerderheid als passend voor de nabije toekomst wordt gezien.

Bij die overlegbijeenkomsten is onder meer gebruik gemaakt van eerder aan de afdelingen toegezonden discussienota's en voorstellen over ‘plaats en functie van de afdelingen in het Humanistisch Verbond van morgen’, over de financiële verhouding tussen afdelingen en over de centrale financiële middelen.

Mede op grond van een aantal constructief kritische opmerkingen, uit een enquête die onder congresgangers is gehouden, is op dit moment punt van overleg tussen bestuur en bureauleiding om vanaf 1996 twee algemene leden-bijeenkomsten per jaar te houden. Eén in het voorjaar met het karakter van een terugblik op het verstreken

jaar (verantwoording door het hoofdbestuur door middel van jaarverslag en financiële rapportage) en het aanpak van beoogde hoofdlijnen voor het komend beleidsplan en één in het najaar en dan vooral gericht op de jaarplannen voor het komend jaar. Het ligt uitdrukkelijk in de bedoeling in die bijeenkomsten, naast huishoudelijke zaken, ook aandacht te geven aan inhoudelijke onderwerpen (soms misschien op wat luchtige wijze).

Tenslotte besteedt het bestuur periodiek aandacht aan het eigen functioneren in samenhang met taak en functie van de medewerkers van het landelijk bureau teneinde te trachten de effectiviteit van de samenwerking te vergroten. Al doende hopen we ook daarmee in dit jaar een stuk verder te komen. Geactualiseerde berichtgeving over deze en andere onderwerpen in het volgende nummer. Wij gaan, samen met u, door met de invulling.

Namens het hoofdbestuur
Joop Puls

Jonge Humanisten Wageningen

De gespreksgroep van de Jonge Humanisten in Wageningen heeft een programma voor het eerste halfjaar van 1995. Om de veertien dagen is er, op maandagavond vanaf 19.30 uur, een bijeenkomst waar een thema wordt behandeld. 20 maart: De betekenis van spelletjes en spelen; 3 april: Altijd kind van je ouders; 24 april: Religie; 1 mei: Wat doet de bevrijding jou nu; 8 mei: Reizen, wat wil je graag nog zien; 22 mei: Verslaving; 5 juni: Laatste gezamenlijke bijeenkomst van de Jonge Humanisten met de HV-afdeling Wageningen of gezamenlijk etentje met de leden van de gespreksgroep Jonge Humanisten.

Op 19 juni volgt dan het onderwerp Reizen: wat was je leukste vakantie en waarom? En op 2 juli gaat het over knuffelen; 17 juli: Verliefd, lust of last; en tot slot 31 juli het onderwerp: Betekenis van ziekte. Belangstellenden zijn welkom. De plaats van samenkomst is bij mensen thuis en wisselt daardoor. Bel voor informatie: Annelies Hovinga, tel. 08370-15927, of Kees Ruyter, tel. 08373-16562.

Jonge Humanisten in Gouda:

GRATIS BIJENKOMST OVER GELD

Zondag 26 maart organiseren de Jonge Humanisten in Gouda een themadag getiteld ‘Geld en normen’. Welke normen en waarden houdt je er op na, als het om geld gaat: Wat betekent geld voor jou? Hoe ga jij ermee om? Maakt geld je gelukkig?

Met een forum (waarin vier mensen die heel verschillend tegen geld aankijken), discussiegroepen en verschillende spelvormen wordt dit thema verkend. Het leukste is

misschien wel dat je gratis hieraan deel kunt nemen: Het HV Midden Holland financiert namelijk deze dag, omdat zij voor jongeren de drempel wil verlagen om met humanisme kennis te kunnen maken.

Als je de folder wilt ontvangen met het precieze programma, of als je je wilt opgeven voor deze dag, bel dan met: Astrid 02154-23902, Chris 035-232516, of Marieke 030-436158.

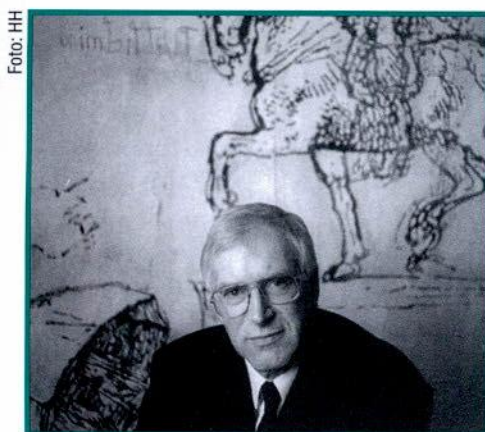

Foto: HH

WAT IS EEN GOEDE EUROPEAAN?

Op maandagavond 27 maart houdt prof. drs. Adriaan van der Staay in Leiden een lezing met als uitgangspunt de vraag: Wat is een goede Europeaan? Volgens velen bestaat een Europeaan niet, laat staan de goede Europeaan. Toch is er reden om de vraag niet helemaal opzij te schuiven. Er is onvrede met de gedachte dat Europa alleen door machtsbegeerte of economisch voordeel wordt geïnspireerd. Moet er niet een ethisch ideaal zijn, dat richting kan geven aan politiek en economie? En is een nationale identiteit wel voldoende basis om burger van Europa te zijn? Adriaan van der Staay is behalve directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau ook bijzonder hoogleraar namens de Stichting Socrates en onder meer lid van het hoofdbestuur van de Europese Beweging in Nederland. Aanvang: 20.00 uur, plaats: Benedenzaal Kunstkring Sociëteit De Burcht, Burgsteeg 14 in Leiden.

REGIONALE BIJENKOMSTEN MET HOOFDBESTUUR

Het hoofdbestuur organiseert een aantal regionale ontmoetingsbijeenkomsten voor plaatselijke HV-bestuurders en andere actieve leden en vrijwilligers. Dat is al enkele malen eerder gedaan en zal, als het aan het hoofdbestuur ligt, zelfs een vaste gewoonte worden, die in de statuten ligt vastgelegd. Het houden van regionale bijeenkomsten in plaats van verbondsraadsvergaderingen, vormt namelijk één van de statutenwijzigingen die deze maand op het extra HV-congres ter goedkeuring worden voorgelegd.

Als u deze Humanist ontmoet is de eerste bijeenkomst (in Zwolle) al geweest. Maar er volgen er nog drie in andere plaatsen:

Op maandag 13 maart in Arnhem, om 19.30 uur in Hotel Haarhuis, Stationsplein 1, tel. 085-427441.

Op dinsdag 28 maart in Amsterdam, om 19.30 uur in Vergadercentrum Centraal Station, spoor 2a, tel. 020-6273306.

Op dinsdag 4 april in Rotterdam, om 19.30 uur in Zalen-

centrum Engels (naast CS), tel. 010-4119550.

De bijeenkomsten zijn bedoeld om in een open en informele sfeer van gedachten te wisselen over het beleid van het HV nu en in de toekomst. Het hoofdbestuur kan op die manier rekening houden met de opvattingen die in de vereniging leven. In verband met de zaalindeling wordt uw telefonische aanmelding (tot uiterlijk 3 dagen voor aanvang) bij het Landelijk Bureau van het HV op prijs gesteld, tel. 030-392100.

PRAKTISCHE HUMANISTIEK IN AMERSFOORT

In het kader van de viering van hun vijftigjarig bestaan op 7 juni organiseren Humanitas Eemland en het Humanistisch Verbond Amersfoort een reeks zondagochtendbijeenkomsten.

Op 19 maart zal humanistisch raadsman L. Taal spreken over praktische humanistiek. De lezing vindt plaats in De Eemgaarde, Dorresteinseweg 49, Amersfoort. Aanvang: 10.30 uur. De toegang is gratis. Voor meer informatie kunt u bellen met Henk van Tilburg, tel: 033 - 805906.

EXTRA HV-CONGRES DAG OP 18 MAART

Het Humanistisch Verbond houdt een extra congres op zaterdag 18 maart in Utrecht. Dit is een vervolg op de congresdag van 26 november vorig jaar. Toen werd met een gewone meerderheid van stemmen in principe besloten om het congres door een algemene ledenvergadering (ALV) te vervangen. Het systeem van een getrapte, democratische vertegenwoordiging, met door plaatselijke HV-afdelingen gekozen congresafgevaardigden, wordt dan losgelaten. In plaats daarvan komt er een vorm van directe democratie, waarbij in principe elk lid de ALV kan bezoeken en stemrecht bezit. Hiervoor is echter een statutenwijziging noodzakelijk, die alleen met een tweederde meerderheid aangenomen kan worden. Met de extra congresdag is er ruim de gelegenheid om deze fundamentele kwestie te behandelen. Een aantal bezwaren, die in november nog onder afge-

vaardigden leefden, hoopt het hoofdbestuur ondertussen te hebben ondervangen. Wijziging van statuten of huishoudelijk reglement is ook nodig voor een aantal andere zaken die aan de orde zullen komen: de opheffing van de verbondsraad en de invoering van periodieke, regionale bijeenkomsten; de opheffing van gewestelijke statutaire organisatievorm en de financiële commissie als statutair orgaan; de invoering van een algemeen lidmaatschap, waarbij iemand HV-lid is, maar niet noodzakelijk ook bij een plaatselijke afdeling hoort; en de invoering van het donateurschap voor wie zich niet als lid aan het HV wil binden. Ook wordt de naam gemeenschap officieel vervangen door afdeling. Neem voor meer informatie over de extra congresdag contact op met het Humanistisch Verbond, Postbus 114, 3500 AC Utrecht, tel. 030-392100.

NIEUWE TELEFOONNUMMERS HV

Algemeen nummer: 030 - 392100
Publieksvoorlichting: 030 - 392192

Het Landelijk Bureau van het Humanistisch Verbond heeft een nieuw telefoonnummer: 030 - 392100. Bij dit nummer kunt u terecht als u een medewerker van een bepaalde afdeling wilt spreken. De telefoniste zal u dan doorverbinden.

Naast dit algemene telefoonnummer is er nu ook een speciaal nummer voor publieksvoorlichting: 030 - 392192. Bij dit nummer kunt u terecht met vragen over het Humanistisch Verbond en over humanisme in het algemeen. Ook kunt u dit nummer bellen voor informatie bij het schrijven van een werkstuk, of als u bepaalde publikaties over het humanisme nodig hebt. Als u een bepaald verhaal uit een Humanist van een paar jaar geleden wilt hebben, of u wilt weten wat het Humanistisch Verbond bij u in de buurt doet, kunt u ook dit nummer bellen. En als u folders, brochures en andere uitgaven wilt bestellen. Het telefoonnummer van het redactiesecretariaat van de Humanist is 030 - 392107.

1995-1996

Jubileum van Humanitas en Humanistisch Verbond

Op 31 mei 1945 werd Humanitas opgericht, ruim een half jaar later het Humanistisch Verbond, op 17 februari 1946. Dit jubileum is aanleiding om, naast de eigen vieringen, ook gezamenlijk aandacht te besteden aan 50 jaar georganiseerd humanisme in Nederland. Humanitas geeft de aftrap, onder het eigen jubileum-motto: 50 jaar aandacht voor anderen.

Hoogtepunt van de activiteiten van Humanitas is de Nationale Burendag op 31 mei 1995, waarover elders in deze Humanist.

In de periode september - december vinden dan de gezamenlijke jubileumactiviteiten plaats. De fakkel wordt door het Humanistisch Verbond zelf overgenomen rond februari 1996, en in de periode daarna.

Niet terugblikken, maar vooruitkijken is de invalshoek van de gezamenlijke jubileumcommissie. Er is in 50 jaar veel bereikt, maar het bevorderen van een menswaardige samenleving blijft permanent de aandacht vragen van allen die zich betrokken voelen bij het humanisme.

Het initiatief voor de oprichting van Humanitas, een 'vereniging voor maatschappelijke hulpverlening op humanistische grondslag', kwam al tijdens de bezetting voort uit o.a. de voormalige Sociaal Democratische Arbeiderspartij (SDAP). Een commissie concludeerde dat er een instelling voor maatschappelijk werk nodig was, gericht op buitenkerkelijken. De basis voor het Humanistisch Verbond werd ook in de oorlog gelegd.

De initiatiefnemer van het HV, Jaap van Praag, had in die periode een boek geschreven, waarin hij pleitte voor vernieuwing van het geestelijk leven in humanistische zin.

Al tijdens het oprichtingscongres van het HV op 17 februari 1946 werd gesproken over samenwerking, en zelfs van een fusie met Humanitas.

Om vijftig jaar bondig samen te vatten: die fusie is er nooit gekomen, samenwerking was er altijd wel, in meerdere of mindere mate. Bijvoorbeeld bij de oprichting van nieuwe humanistische organisaties.

Voor beide organisaties is het vijftig jarig bestaan een belangrijke gelegenheid om uitdrukking te geven aan de wil tot voortgezette samenwerking.

Ook diensten en werkcijtingen van het HV, zoals de Humanistische Omroep Stichting en het Humanistisch Vormingsonderwijs, zijn betrokken bij de opzet van activiteiten.

Beide organisaties willen met de jubileumviering aan de buitenwereld laten zien dat het humanisme springlevend is en dat het voor veel mensen een bron van inspiratie vormt, thuis, op het werk en in vrijwilligersactiviteiten. Een voorproefje van de gezamenlijke activiteiten die op stapel staan: een jubileumkrant, die op grote schaal verspreid zal worden; twee landelijke bijeenkomsten in oktober-november; radio- en televisieprogramma's, gemaakt door de Humanistische Omroep Stichting; een special van de Humanist.

Via de Humanist zullen de lezers de komende maanden op de hoogte worden gehouden.

Afdelingen van het Humanistisch Verbond worden ook via andere kanalen geïnformeerd.

Kennismaken met het Humanistisch Verbond

Vrijheid, rechtvaardigheid en respect voor menselijke waardigheid. Het Humanistisch Verbond draagt deze waarden uit door zich sterk te maken voor het recht op zelfbeschikking, voor gelijke behandeling, voor mensenrechten. Door het bevorderen van maatschappelijke discussies over medische ethiek, de vluchtelingenproblematiek en het consumptievraagstuk. Maar ook door bijvoorbeeld in ziekenhuizen en gevangenissen geestelijke verzorging te bieden. Pasklare antwoorden heeft het Humanistisch Verbond niet, wel een inspirerende visie en kritische vragen.

Hiernaast drie mogelijkheden om kennis te maken met het Humanistisch Verbond.

1. Abonnee op de Humanist

Wat leest u in de Humanist, het maandblad van het Humanistisch Verbond? Elk nummer besteedt aandacht aan maatschappelijke en ethische onderwerpen. Boeiende mensen vertellen over hun normen, drijfveren en de keuzes die zij maken. Behalve interviews treft u in de Humanist natuurlijk ook artikelen, boekbesprekingen, prikkelende meningen en cartoons aan. Nieuwsgierig geworden?

Probeer de Humanist eens een jaar, dat kost u slechts f 42,50. Vul de kaart in en stuur 'm op. Vandaag nog!

2. Donateur van het Humanistisch Verbond

Met ingang van 1995 kunt u donateur worden van het Humanistisch Verbond. Daarmee maakt u het voortbestaan van activiteiten en de opzet van nieuwe projecten mogelijk. Uw financiële bijdrage is van groot belang nu de overheid elk jaar minder subsidie verstrekt en andere inkomsten niet meer groeien. Als donateur ontvangt u tenminste twee keer per jaar informatie over onze activiteiten en projecten, waarbij één keer een nummer van de Humanist. U bent al donateur van het Humanistisch Verbond voor f 35,- per jaar. Natuurlijk is een hogere bijdrage welkom! Als u eerst meer informatie wilt, kan dat ook. Vul de kaart in en stuur 'm op! Alvast hartelijk dank voor uw steun!

3. Lid van het Humanistisch Verbond

Waarom lid worden van het Humanistisch Verbond?

Als lid steunt u het Humanistisch Verbond. U maakt daarmee activiteiten en projecten mogelijk die gericht zijn op een menswaardige samenleving. Ook ontvangt u automatisch het maandblad Humanist, een belangrijke bron van inspiratie in een wereld die uw keuzes dagelijks op de proef stelt. U kunt gratis deelnemen aan themabijeenkomsten in uw regio en u krijgt korting op landelijke symposia. Het Humanistisch Verbond heeft meer dan 60 afdelingen in het land. Als u wilt, ontvangt u informatie over plaatselijke activiteiten, cursussen en lezingen.

De minimum-contributie bedraagt f 75,- per jaar. Een hogere bijdrage is natuurlijk welkom! Voor leden met een inkomen lager dan f 18.000,- bruto per jaar is de minimum-contributie f 45,-. Jongeren tot 27 jaar betalen slechts f 35,- per jaar. Per lid kan één persoon op hetzelfde adres kiezen voor een gratis medelidmaatschap. Een medelid ontvangt geen extra Humanist. Als u eerst meer informatie wilt, kan dat ook. Stuur de ingevulde kaart aan ons op. Wij hopen u als lid te mogen begroeten.

DIEUWERTJE BAKKER OP HV-WEEKEND IN BERGEN AAN ZEE

Op zaterdag 22 en zondag 23 april organiseren de De HV-afdelingen in Noord-Holland hun traditionele, jaarlijks weekend voor leden. Gast-spreker op de zaterdag is dr. Dieuwertje Bakker, docent aan de Universiteit voor Humanistiek en gepromoveerd op het onderwerp 'Humanistisch levensbeschouwelijk opvoeden: praktijken, principes, problemen.' Er wordt ruimschoots gelegenheid geboden voor discussie. In het programma verder aandacht voor: onderling contact, wandelen, muziek en presentatie. Met de deelname van kinderen wordt rekening gehouden.

Plaats: Het Zeehuis, Bergen aan Zee. Aankomst: zaterdag tussen 13.30 en 14.00 uur. Kosten: f 40,- per persoon bij betaling voor 1 april; f 45,- p.p. bij betaling bij aankomst; voor kinderen tot en met 16 jaar geldt een vrijwillige bijdrage. Opgave (schrift-

Foto Chris Pennarts

telijk) en informatie bij: Ton Oortman Gerlings, Patrijzenhof 96, 1742 BJ Schagen, tel. 02240-17692 (thuis), of 02247-4131 (werk). Het gironnummer van het HV-Gewest Noord-Holland, Purmerend, is 721060.

HV-KADERDAG OVER WERVEN

Op zaterdag 8 april houdt het Humanistisch Verbond een kaderdag voor leden die activiteiten willen organiseren voor de afdeling. Deelnemers aan deze dag kunnen ideeën en inspiratie opdoen voor het activiteitenprogramma voor volgend jaar. De dag staat in het teken van wervende activiteiten.

's Morgens presenteren afdelingen hun succesvolle activiteiten in workshops van drie kwartier. Een greep uit het aanbod:

- Succesvolle filosofiecurcussen
- De Kloosterlezingen
- Open Podium: lezingencycli in Amsterdam
- Humanistische uitvaartbegeleiding: hoe voer je publiciteit?
- Manifestatie Chaos en Verbeelding
- Drie landelijke projecten: aanpak en mogelijkheden

Elke deelnemer kan drie workshops volgen uit het totale aanbod van negen. Begeleidend materiaal van de acti-

viteiten, zoals publikaties en syllabi, is op deze dag beschikbaar.

's Middags wordt aandacht besteed aan afstemming tussen het landelijk bureau en de afdelingen bij ledenwerving en ledenbehoud. Aan bod komen de plannen van het landelijk bureau voor werving van nieuwe abonnees, donateurs en leden, en het plan voor de gezamenlijke jubileumviering met Humanitas (zie elders in deze Humanist).

Samenwerking tussen plaatselijke afdeling - landelijk bureau staat ook op het programma.

Plaats: Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Tijd: 10.30 uur tot 16.00 uur, met aansluitend een drankje.

Belangstellenden kunnen zich schriftelijk opgeven via het Landelijk Bureau, afdeling Verenigingszaken, Postbus 114, 3500 AC Utrecht.

STUDENTENERVARINGEN

Bij de voortdurende discussies over de inrichting van het hoger onderwijs en de studie-financiering komt de beleavingswereld van eerstejaars studenten nauwelijks aan bod. Terwijl de overgang van middelbare school naar universiteit voor de meesten toch een ingrijpende verandering betekent, die ook nog eens veel invloed heeft op hun

verdere levensloop. Het is een jaar waarin veel keuzes gemaakt moeten worden, niet alleen over studie en studieverenigingen, maar ook over al of niet zelfstandig gaan wonen, nieuwe vrienden maken, de oude omgeving loslaten, sporten, uitgaan en het al of niet aangaan van een liefdesrelatie natuurlijk. Voor de Technische Universiteit Eindhoven aanleiding om in samenwerking met het Humanistisch Studentenraadswerk een 16-tal eerstejaars studenten te vragen over die roerige eerste vier maanden een dagboek bij te houden. Hierin verhalen zij van de vaak moeizame eerste gewenning, hun innerlijke twijfels, dieptepunten én triomfen. Ook bij deze techniekstudenten blijken liefde en intimiteit favoriete dagboekonderwerpen te zijn.

Het boek 'Je bent hier zeker voor het eerst. Dagboekfragmenten van eerstejaars studenten aan de Technische Universiteit Eindhoven van sept. t/m dec. 1993' is te bestellen bij Studium Generale van de TUE, tel. 040 - 474900. De prijs is f 15,-.

ACTIVITEITEN HAAGLAND

In maart organiseert de afdeling Haagland de volgende activiteiten in het Humanistisch Centrum, Laan Copes van Cattenburch 72 in Den Haag.

Op woensdag 15 maart, om 20.00 uur, vertelt Anton Koolwijk over zijn werk als humanistisch geestelijk raadsman in een woon- en zorgcentrum.

Op zondag 26 maart, om 14.00 uur, houdt Kitty Zijlmans, docente moderne beeldende kunsten aan de universiteit van Leiden, een lezing (met lichtbeelden) over het thema 'Moderne kunst: uitdrukking van toegenomen kennis?'. Informatie: tel. 079-422237 of 070-3560308.

In het aprilnummer:

Interview met schrijfster Yvonne Keuls

"patiënten ter zijde staan..."

Binnen de dienst Geestelijke Verzorging van het academisch ziekenhuis Maastricht (azM) hebben wij momenteel plaatsingsmogelijkheid voor twee collega's, die

als rooms-katholiek en als humanistisch geestelijk verzorger (m/v)

in deeltijd werkzaam zullen zijn. De rooms-katholiek geestelijk verzorger is gemiddeld 32 uur per week werkzaam (84,21%). De humanistisch geestelijk verzorger gemiddeld twaalf uur per week (31,58%). De werktijden worden in overleg vastgesteld.

Omdat u deel uitmaakt van een team, is goede samenwerking met geestelijk verzorgers van andere signatuur een absolute voorwaarde.

De begeleiding van patiënten regelt u in samenwerking met medewerkers van andere disciplines. Wij verwachten tevens uw bijdrage aan het beleid van de dienst Geestelijke Verzorging, vanuit de visie op geïntegreerde geestelijke verzorging.

Wat wij vragen

Voor de functie van rooms-katholiek geestelijk verzorger, een academisch theologische opleiding en klinisch-pastorale vorming (of de bereidheid deze te volgen). Gezien de huidige samenstelling van het team gaat onze voorkeur uit naar een vrouw.

Voor de functie van humanistisch geestelijk verzorger, een diploma van de universiteit voor humanistiek, voorheen Humanistisch Opleidingsinstituut.

Een passend aanbod

In de loop van de selectieprocedure zal u een salarisaanbod worden gedaan dat in overeenstemming is met uw opleiding, ervaring en niveau van de functie.

Wilt u meer weten?

Nadere informatie kan worden verkregen bij de heer drs. A.G.M. Franssen, hoofd dienst Geestelijke Verzorging, telefoon (043) 87 53 39, mevrouw T. de Schutter, hoofd dienst Humanistische Geestelijke Verzorging in ziekenhuizen, telefoon (030) 31 81 45, of bij de heer P.J.M. Le Bron de Vexela, personeelconsulent, telefoon (043) 87 74 18.

Of meteen solliciteren?

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u, binnen twee weken en met vermelding van vacaturenummer 95.056/4 op brief en envelop, richten aan het academisch ziekenhuis Maastricht, dienst Personeel en Organisatie, afdeling Arbeidszaken, Postbus 5800, 6202 AZ Maastricht.

**academisch ziekenhuis
Maastricht**

azM

Midden in Europa staat het gebouw van het azM, het jongste academisch ziekenhuis van Nederland. Natuurlijk zijn alle specialismen vertegenwoordigd, waarvan een groot aantal internationaal aanzien geniet. Door een zelfkritische instelling werkt het azM zeer zorgvuldig en klantgericht.

